

UNDP – Societatea Academică din România (SAR)

SUMAR

INDICATORI	2
REGIONAL	4
Analiză: de la rău la mai rău?	4
Strategia de lărgire a UE și impactul asupra Europei de Sud-Est	7
POLITIC & JURIDIC	14
Tendințe: Deși premierul se bucură de încredere, tensiunile politice sunt în creștere	14
Focus: Există presiuni guvernamentale asupra presei?	20
SOCIAL	26
Tendințe: Protestele sociale și agenda sindicatelor	26
Studiu de caz: Valea Jiului	31
ECONOMIC	39
1 ianuarie 2002: euro și economia românească	39
Schimbarea orientării: Subvenții la inputuri vs subvenții pe produs în agricultură	45
Programul SAPARD: optimism prea mult, probleme suficiente	48
Trend: Mediul economic internațional	50
Deficitul comercial: din nou în creștere	52

EVOLU IA PRINCIPALILOR INDICATORI

INDICATORI	Tendin a. General	Ultima evolu ie	2001	2001	2001	2001	2001	2001	2001	2001	2001	2001	
Cre tere PIB (trimestrial analizat) %											5.1	4.8	
Devalorizarea leului, %			1.67	1.81	1.40	1.42	1.59	1.41	1.91	2.35	1.87	2.06	2.26
Infla ia, %			2.7	2.4	1.9	2.2	1.3	1.6	1.7	2.7	2	2.3	3.7
Produc ia industrial , % evolu ie					-0.5	-1.7	0.2	-5.3	7.6	-3.4	11.4	4.1	4.9
Deficit comercial, FOB/CIF (milioane US\$)				508.5	145.4	198.1	272	294	484	447	228	334	260
Rata omajului, %				7.7	7.8	8.1	8.4	8.8	9.3	9.9	10.4	10.8	10.8
Num r de angaja i (,000)					4,551.7	4,546	4,542	4,530	4,521	4,485	4,467	4,448	4,414
Salariu net, % evolu ie (Ian 2001 = 104 US\$)	-			2.7	-0.3	0.4	2.6	0.6	-5.7	5.1	6.7	-7.2	
Cre terea cifrei de afaceri a companiilor str ine din România (KPMG sondaj trimestrial), %						65*		60			55		
Neîncrederea în lumea exterioar , (de acord cu „Nici o organiza ie interna ional precum FMI sau UE n-ar trebui s spun românilor cum s - i conduc ara”) %				53.3							56		
Încrederea în Guvern (actualul guvern poate îmbun t i situa ia) (sondaj BOP), %			49.1	47.4		48**		46			57		
Pesimism, % (ara se îndreapt într-o direc ie gre it)	-		48	42.8		44**	54	52			54		53
Bun stare subiectiv , % (tr iesc mai bine decât anul trecut)	-		22.5			18.7**		19	16		18		17

* previziune

** exclusiv pentru popula ia urbana

PE SCURT

Indicatorii din ultima lună anunță o tendință îngrijorătoare a economiei românești: inflația este în creștere și s-a înregistrat cel mai mare deficit comercial din acest an - de peste trei ori mai mare în octombrie față de septembrie.

Secțiunea *Regional* a raportului explică de ce rezultatele recentelor alegeri prezidențiale din Bulgaria nu vor avea un efect semnificativ asupra procesului de integrare în UE al vecinilor de la sud. Analiza ultimului set de rapoarte de țară ale Comisiei Europene demonstrează din nou că există un cerc vicios între ritmul scăzut al creșterii, nivelul redus al investițiilor și prognozele pesimiste ale Comisiei - care descurajează posibili investitori străini în zonă și devin astfel predicții auto-confirmate. În cazul României și Bulgariei, acest cerc vicios poate fi spart doar de un angajament ferm din partea UE de a integra cele două țări într-un viitor nu foarte îndepărtat.

Secțiunea *Politic și Legal* continuă analiza raportului Comisiei Europene și dă un avertisment în privința politicilor de media în România. Setul de indicatori urmăriți prin sondaje arată de asemenea că nemulțumirea generală este în creștere.

Secțiunea *Social* ia în considerare efectele adoptării bugetului de stat pe 2002 în ceea ce privește sindicatele. Chiar dacă acestea sunt nemulțumite de aparenta incapacitate a guvernului de a pune în practică anumite promisiuni de la începutul mandatului, potențialul distructiv al acestor stări de spirit este în scădere, deoarece liderii de sindicate au mai mult de câștigat cooperând cu guvernul decât dintr-o confunțare cu acesta. Secțiunea include o analiză specială a situației din Valea Jiului, unde sărăcia extremă amenință serios stabilitatea socială iar măsurile active de ocupare a forței de muncă au dat rezultate dezamăgitoare.

În fine, secțiunea *Economic* analizează efectele introducerii Euro asupra economiei românești. Autorii afirmă că ar fi contraproductivă legarea prea strânsă a leului de Euro înainte de integrarea României în UE. De asemenea, această secțiune se concentrează asupra politicilor agricole și rămânerii în urmă în programul Sapard.

REGIONAL

ANALIZĂ: DE LA RĂU LA MAI RĂU?

de Alina Mungiu-Pippidi

Lărgirea Uniunii Europene și stabilitatea regională rămân politici divergente în Europa de Sud-Est

Odată cu apropierea sfârșitului de an, s-au înmulțit și evaluările asupra regiunii balcanice. Comisia Europeană a prezentat recent raportul pe 2001 privind progresele înregistrate de zece țări est-europene în procesul de aderare la UE, ca și previziunile economice pentru anul viitor. BERD la rândul său a dat publicității propriile analize și previziuni privind țările europene aflate în tranziție. În ultimele săptămâni au mai fost anunțate și alte evaluări făcute de diferite organizații internaționale sau de think-tank-uri active în regiune, dar niciuna dintre acestea nu analizat cu atenție un recent eveniment care a pus în discuție perspectiva curentă asupra Europei de Sud-Est: înfrângerea lui Peter Stoianov în alegerile prezidențiale din Bulgaria, de către un fost lider comunist.

Această secțiune a raportului SAR examinează efectul ultimelor evenimente din Balcani asupra viitorului pe termen scurt al regiunii, ca și strania “rezistență” a țărilor sud-est europene de a fi înțelese prin intermediul percepției obișnuite a Occidentului.

Sud-estul Europei după Constantinescu și Stoianov

Peter Stoianov a fost considerat de mulți compatrioți drept un bun președinte. Aliat al NATO în timpul războiului din Kosovo (în ciuda unei de înțeles opoziții a celor nemulțumiți, printre altele, că bombe rătăcite ajungeau

uneori în țara lor), Stoianov a militat pentru integrarea Bulgariei în Uniunea Europeană, reușind să-și scoată țara de pe lista neagră a statelor ce aveau nevoie de viză pentru spațiul Schengen. În ciuda acestor realizări, el a pierdut al doilea tur al alegerilor prezidențiale în fața unui fost lider comunist, reprezentant al unui partid acuzat că a condus Bulgaria spre o gravă criză economică în 1996. Stoianov are astfel o soartă asemănătoare cu cea a fostului președinte român Emil Constantinescu, plecat de la putere după ce anul trecut a preferat să nu intre în competiția electorală pentru a evita o înfrângere severă în alegerile prezidențiale. Din multe puncte de vedere, Constantinescu a fost mult mai puțin norocos decât Stoianov: el nu a reușit să aibă un partid propriu (refuzând constant să intre în procesul de construire a unei formațiuni) și nici nu s-a bucurat de sprijin politic consistent, fosta coaliție de guvernământ din jurul CDR dovedindu-se mai slabă decât Uniunea Forțelor Democratice (UFD) ce l-a susținut pe Stoianov. Pe de altă parte, fostul președinte român, ca și cel bulgar, a susținut alianța occidentală în timpul războiului din Iugoslava în ciuda nemulțumirii populare și mediatice față de bombardarea vecinilor ortodocși din Serbia.

Până la urmă, diferențele dintre cei doi lideri sunt mai puține decât asemănările. Atât Constantinescu cât și Stoianov au dus o politică externă aproape identică, ei fiind primii șefi de stat din țările lor fără un mesaj naționalist. Au acceptat avansul țărilor din Europa Centrală și în același timp au insistat pentru continuarea procesului de integrare în UE. Persoane onorabile în fond, cei doi foști președinți au reușit să ofere Europei tot ce li s-a cerut, dar nu au putut să înțeleagă că Europa nu era capabilă să le ofere rezultate imediate, care i-ar fi ajutat să rămână la putere.

Căderea lor a schimbat fundamental destinul propriilor țări? Situația României poate constitui un exemplu, deoarece Constantinescu nu mai este șef al statului de mai bine de un an.

Răspunsul este destul de facil: aproape nimic nu s-a schimbat. Deși fosta coaliție de guvernământ a suferit o înfrângere clară la ultimele alegeri, România continuă politica sa de apropiere de Uniunea Europeană, iar la nivel internațional țara e tratată nici mai bine, nici mai rău decât în vremea regimului Constantinescu. Aceași situație se regăsește și în Bulgaria. În aceste condiții, are mai puțină importanță cine conduce țara. Așa că acum Bulgaria are o economie bazată pe principiile pieței libere și este condusă de guvernul fostului suveran Simeon, iar România are un executiv social-democrat ce încearcă să fie recunoscut de Occident. În condițiile în care cele două țări au beneficiat de foarte puține investiții străine, iar integrarea lor în UE nu constituie o prioritate pentru Occident, cum este cazul Poloniei de exemplu, schimbările politice nu au cum să aducă noutăți deosebite privind soarta celor două țări. Și atunci, în ce rezidă importanța acestor evenimente politice?

Este clar că ceva trebuie să se schimbe în România și Bulgaria pentru a ieși din stagnare. Chiar dacă alternanțele de regim nu trebuie dramatizate, se ridică semne de întrebare asupra voinței foștilor comuniști de a face reformă. Iar

aceste dubii sunt formulate de autori foarte serioși¹, argumentul lor central fiind că atât populația săracă cât și clasa antreprenorială coruptă îi sprijină pe foștii comuniști pentru că aceste două clase sociale sunt cele mai afectate de schimbările politice radicale și de procesul de integrare europeană. Deși Emil Constantinescu a fost o dezamăgire pentru foarte mulți români, totuși, în timpul mandatului său guvernul a luat decizii importante privind descentralizarea fiscală și renunțarea la susținerea întreprinderilor producătoare de pierderi. Și executivul bulgar al UFD a luat la rândul său câteva decizii economice majore.

Actualele guverne din Bulgaria și România par să continue politicile reformiste, numai că trebuie făcut mai mult decât atât, îndeosebi în ce privește combaterea corupției și a birocrăției, două obstacole majore semnalate și în ultimul raport al Comisiei Europene.

Iar dacă lupta anti-corupție e în primul rând o chestiune de voință politică, eradicarea sărăciei nu depinde doar de resursele interne. Spre deosebire de Europa Centrală, care a beneficiat de investiții importante, țările din sud-estul continentului ca și cele din fosta URSS nu au cunoscut decât partea întunecată a reformei. Această situație este cauzată de neaplicarea unor măsuri reformiste, lucru semnalat adesea de către organizații internaționale precum FMI, dar nu este vorba doar de atât. Țările amintite rămân foarte sărace, afectate fiind de moștenirea comunismului, în plus ele trebuind să facă trecerea de la o economie de comandă la una de piață, fără a beneficia totuși de investiții externe.

De fiecare dată când un lider est-european democrat și anti-naționalist este îndepărtat de la putere, precum a fost cazul recent cu Peter Stoianov, Europa ar trebui să se întrebe dacă nu putea face mai mult pentru a preveni acest lucru. Dincolo de calitatea propriilor lideri, alegătorii din Bulgaria și România au înțeles că reforma în țările lor nu merge într-o direcție bună atâta timp cât până acum a dus la sărăcirea a tot mai multor oameni. Pentru acești alegători, îndepărtarea prin vot a liderilor de care nu sunt mulțumiți este singura modalitate efectivă, nu întotdeauna însă cea mai bine folosită, de a atrage atenția asupra greșelilor politicienilor.

Dar pot să facă politicienii mai mult? În ce privește reducerea corupției, cu certitudine că da. În schimb, este aproape imposibilă diminuarea sărăciei pe termen scurt. Aceasta nu ține numai de voința politică și, în plus, este greu de schimbat ceva în condițiile în care procesul de integrare europeană se dovedește un catalizator doar al reformei administrative și al adoptării legislației pieței libere; lipsesc politicile de redistribuire a avuției, așa cum s-a întâmplat în cazul Greciei și al Portugaliei, în prima etapă a extinderii Uniunii Europene. Nimic similar nu pare să se întâmple în Bulgaria sau România, iar

¹ Un ultim punct de vedere în acest sens a fost exprimat de Mancur Olson, în cartea sa apărută postum, *Power and prosperity. Outgrowing communist and capitalist dictatorships*, London, Basic Books.

lipsa acestor măsuri va face ca oamenii să continue să-și înlăture liderii reformiști.

Fig. 1 Situația din timpul regimului comunist percepută mult mai bine decât cea din perioada de tranziție

Opinia publică despre nivelul de trai și guvernare, înainte de alegeri²	România %	Bulgaria %
Gradul de satisfacție față de guvernare	14.7	15.4
Comunismul a fost o idee bună greșit pusă în practică	64.3	56.8
Parlamentul nu apără interesul publicului	86.9	77.9
Aceeași oameni care se bucurau de privilegiu sub comunism se bucură și acum	88	52
Corupția este generalizată în administrația publică	69.5	63.1
Trăiesc mai rău decât în perioada comunistă	60.6	73.0
Economia era mai bine administrată în perioada comunistă	65.5	68.0

STRATEGIA DE LĂRGIRE A UE ȘI IMPACTUL ASUPRA EUROPEI DE SUD-EST

Uniunea Europeană duce o politică pe două planuri în ce privește Balcanii: întâi de toate, încearcă stabilizarea zonei prin intermediul unor programe de colaborare regională, care ar fi trebuit derulate prin Pactul de Stabilitate, și pe de altă parte are o strategie de acceptare individuală a noi membri. Până acum, invitații de aderare au fost trimise formal doar Sloveniei, României și Bulgariei; Croația are un acord de asociere cu UE, ca și Macedonia, numai că evenimentele din această țară îl fac superfluu.

Politica Uniunii Europene, descrisă succint mai sus, arată că Balcanii sunt de fapt o regiune care are ca factor unificator doar incompletitudinea în ce privește integrarea europeană. Acest lucru se întâlnește însă în grade diferite. Este vorba, mai întâi, de unele entități din fosta Iugoslavie (Bosnia și Kosovo) care din cauza problemelor legate de inexistența instituțiilor statale, a economiei distruse de război și a politicilor de purificare etnică, sunt acum nimic altceva decât protectorate internaționale. Pe de altă parte, există state foste iugoslave mai "puternice" (Serbia și Croația) care totuși nu au încă definite granițele, au economii slab dezvoltate și probleme legate de existența refugiaților. Tabloul este completat de prezența unor gherile ale etnicilor albanezi (în Macedonia și Albania), de existența unor criminali de război în

² Sondaje de opinie realizate de CURS în România și Centrul pentru Studiul Democrației în Bulgaria.

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

rândul armatelor naționale, ca și dezvoltarea unor rețele ilegale de trafic de oameni sau de armament. Toată această situație necesită un anume set de măsuri și acțiuni politice, total diferite de ceea ce au nevoie Bulgaria și România, spre exemplu. Acestea din urmă au reușit în mare măsură să-și armonizeze și să rezolve diferențele inter-etnice, confruntându-se acum doar cu o singură problemă: lipsa dezvoltării.

În acest context, politica Uniunii Europene pentru Europa de sud-est nu a fost bine coordonată și nu a abordat diferit problematicile diferite descrise mai sus.

Fig. 2. Posibile date de aderare la UE

Grupul de la	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Grupul de la Luxemburg										
Cipru		*								
Rep. Cehă		*								
Estonia		*								
Ungaria		*								
Polonia		*								
Slovenia		*								
Grupul de la Helsinki		*								
Malta		*								
Slovacia		*								
Letonia		*								
Lituania		*								
Bulgaria								*		
România								*		
Turcia (**)										*

(**) nu negociază ■ negociază * aderare ■ Perioade de tranziție

Sources: EurActiv's interviews, analysis and estimates, The Economist and news sources

Ultimul Raport al Comisiei Europene conchide că toate statele aflate în proces de aderare la UE au făcut progrese în ultimul an în ce privește implementarea criteriilor de aderare. Zece dintre acestea, *exceptându-le doar pe cele din Europa de sud-est*, sunt capabile să termine negocierile de aderare până în 2003 și să se alăture Uniunii un an mai târziu. În ciuda unor probleme serioase încă nerezolvate, se așteaptă ca și Polonia și Lituania să se încadreze în acest grafic. Codașele sunt România, Bulgaria și, ca de obicei, Turcia.

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

Privind sinteza raportului Comisiei Europene, așa cum este prezentată în Fig.3, se vede că situația economică deficitară este cea care împiedică Bucureștiul și Sofia să adere mai curând la UE. Se apreciază că cele două țări au adoptat măsuri pentru transformarea propriilor economii, dar că acum nu sunt capabile să intre în competiție cu statele europene.

Tabelul mai arată că multe dintre problemele cu care se confruntă România și Bulgaria se regăsesc de fapt și în cazul altor state candidate. Corupția, de exemplu, este considerată o problemă presantă pentru Cehia, Polonia, Letonia, România și Slovenia, niciuna dintre aceste țări neatingând standardele europene în domeniu. Alte chestiuni nerezolvate încă de nici un stat candidat privesc reforma justiției sau cea a poliției.

Fig. 3. Evaluările Comisiei Europene privind progresele făcute de statele candidate

Criteriul	CZ	ES	HU	PL	SL	BU	LV	LI	RO	SK
Economie de piață capabilă să reziste concurenței	++	++	++	++	++	+	++	++	+	++
Investiții	++	++	++	++	++	-	++	+	-	+
Macrostabilitate economică	+	++	++	+	+	+	++	++	0	++
Gubernare și corupție	0	+	+	0	0	+	0	+	0	0
Reforma administrației publice	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Reforma justiției	+	+	+	+	+	0	0	0	0	+
Poliție			0	0	0	+				
Acquis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Minorități	+	+	0			0	+		+	+
Copiii instituționalizați						0			+	
Libertatea presei			-						-	
Piața terenurilor, proprietatea funciară							0		0	
Granițe				0			0			
Libertatea comercială									-	

Atingerea cerințelor ++; progress considerabil sau mulțumitor +; încă mai sunt multe de făcut 0; regres sau obstacol serios în calea aderării - ; locurile libere corespund problemelor care nu au fost luate în seamă la întocmirea rapoartelor din țările respective

Raportul Comisiei Europene mai arată că orice discuție privind reformarea instituțiilor sau politicilor Uniunii se va face fără a afecta în vreun fel negocierile de aderare ale statelor candidate. Acestea se vor implica tot mai mult în discuțiile privind viitorul Europei.

În ce privește situația economică, conform BERD, “majoritatea statelor din regiune au fost mai puțin afectate de trendul descrescător al economiei mondiale decât alte țări”, se arată în ultimul buletin *Transition*, publicat pe 20

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

noiembrie. Raportul previzionează o creștere de 4,3 procente în 2001, la nivelul Europei centrale și de est, în timp ce pentru anul viitor BERD apreciază că cifra va fi ceva mai redusă, de circa 3 procente. Acest lucru va fi posibil, consideră BERD, numai datorită eforturilor țărilor din regiune de a îndeplini standardele de aderare la UE ca și refacerii economiei Rusiei, datorată unei politici monetare competitive și prețurilor ridicate la energie. *Raportul apreciază totuși că eforturile reformiste pot fi blocate în absența unei perspective clare asupra extinderii Uniunii și atenționează că uniunea vamală din cadrul UE poate duce la însemnate pierderi economice pentru statele candidate; de aceea țările Uniunii sunt chemate să ia în considerare și interesele viitoarelor state membre.*

Comisia Europeană a publicat în 22 noiembrie propriile previziuni economice privind cele 13 state candidate. Concluziile sale sunt:

- Creșterea PIB în statele candidate va fi mai mică cu circa 1 procent decât se estimase inițial, urmând să fie de circa 3,1% în 2001 și 2002.
- În 2003, odată ce contextul politic internațional se va îmbunătăți, se previzionează o rată a creșterii mai accentuată.
- Tot condițiile externe favorabile vor determina o scădere a nivelului inflației, semnificativă față de valorile ridicate înregistrate în anul 2000
- Rata șomajului va crește în 2001 și nu se așteaptă o scădere în anii următori, asta din cauza restructurării a numeroase companii și a ratei de dezvoltare scăzute.
- Deficitele externe vor rămâne aproximativ la aceleași niveluri înregistrate acum.
- În schimb, deficitele interne vor crește în urma menținerii unei rate de dezvoltare redusă, a politicilor fiscale ineficiente din unele țări ca și a costurilor mari, inerente unei perioade de tranziție.

Prezentarea, fie și succintă, a concluziilor Raportului și a previziunilor economice ale Comisiei Europene lasă loc totuși unor semne de întrebare privind politica UE față de Europa de Sud-Est. De fapt, chiar Raportul în sine implică o serie de consecințe politice și economice:

- Prin prezentarea unei perspective optimiste pentru zece țări, în loc de numai cinci sau șase, Bulgaria, România și Turcia au de suportat povara faptului de a putea fi considerate incapabile să-și îmbunătățească performanțele pe termen scurt. Cu alte cuvinte, aceste țări trebuie să depășească nu doar actuala lor situație economică proastă ci și posibilitatea unei dezvoltări negative. Aceste previziuni sunt bazate, în cazul Bulgariei și României, pe nivelul general de dezvoltare și nu pe performanțele lor economice actuale.
- Amânarea negocierilor privind reforma internă a UE, până după primul val al extinderii va face ca Uniunea să se adapteze la

provocarea reprezentată de un număr mai mare de membri în intervalul dintre două etape de lărgire. *Astfel, al doilea val al extinderii*, care poate cuprinde România și Bulgaria, *va fi afectat* deoarece UE va avea nevoie de timp pentru a absorbi șocurile primului val al lărgirii și ale reformei sale interne. Pe de altă parte, noile state intrate în Uniune vor fi mai curând interesate să se concureze între ele pentru fondurile post-aderare decât să asculte nevoile viitorilor membri. Acest lucru s-a văzut deja în atitudinea recentă a Cehiei și Poloniei. De aceea nu va trebui să ne mire dacă unele dintre viitoarele state membre se vor alătura celor care vor să închida ușa pentru alți candidați.

- Lipsa oricăror garanții pentru statele sud-est europene privind integrarea lor în UE, chiar într-o perspectivă îndepărtată, nu face decât să alimenteze scepticismul privind implicarea reală a Uniunii Europene în problemele Balcanilor. Este totodată întreținut euro-scepticismul în rândul elitelor acestor țări, confruntate deja cu presiunea mass media și a politicienilor populiști. Pe de altă parte, lipsa investițiilor străine majore nu lasă loc unor perspective optimiste privind dezvoltarea pe termen lung a regiunii, iar aceste previziuni negative nu fac decât să contribuie la reținerea oamenilor de afaceri străini, intrând într-un cerc vicios.
- Integrarea în UE a primului val de zece state candidate, ca și închiderea de către România și Bulgaria a capitolelor de aderare privind justiția și afacerile interne vor face ca granițele spațiului Schengen să urmeze conturul fostei Iugoslavii. Astfel, procesul de lărgire va afecta politicile de stabilizare regională, deoarece atât Slovenia cât și țările din estul Balcanilor își vor restrânge legăturile cu fosta Iugoslavie. Un exemplu în acest sens este faptul că în timp ce UE a scos România și Bulgaria de pe lista neagră a țărilor ce au nevoie de vize, Cehia și Ungaria sunt obligate să introducă măsuri suplimentare de protecție a granițelor. Astfel de măsuri au dus deja la destabilizarea regiunii sau la luarea unor decizii controversate precum Legea statutului, prin care Budapesta încearcă extinderea unor drepturi cetățenești pentru maghiarii din afara granițelor.
- Încă o dată, după citirea Raportului Comisiei Europene, se ridică întrebări privind rolul Pactului de Stabilitate pentru Balcani și, de fapt, se pune sub semnul îndoielii chiar existența sa, atâta vreme cât nu este nicăieri menționat. Poziția Comisiei este exprimată foarte clar în capitolul privind Strategia regională: “În ciuda trecutului lor marcat de destrămarea Iugoslaviei, țările din regiunea Balcanilor pot ajunge la dezvoltare economică și la stabilitate politică numai dacă dezvoltă relații normale între ele. Fiecare stat se va apropia de standardele Uniunii Europene într-un ritm propriu”. Întâlnim o contradicție fundamentală între cele două politici ale UE în regiune: (i) strategia de convergență promovată de o organizație insuficient instituționalizată precum Pactul de Stabilitate și (ii) politica concurențială (cel puțin în ce privește atragerea de fonduri comunitare și investiții străine) care

este aderarea la Uniune? Contradicția devine evidentă dacă urmărim statisticile privind comerțul în regiune. *Cu excepția țărilor care aveau deja dezvoltate relații între ele, toate celelalte se străduiesc și reușesc să facă comerț cu Uniunea Europeană și nu cu statele din regiunea balcanică.*

Soluții?

Ministrul francez de externe, Hubert Vedrine, a propus recent ca România și Bulgaria să fie incluse în primul val al lărgirii Uniunii Europene, atâta timp cât oricum extinderea ar cuprinde zece state și nu doar cinci-șase. Propunerea lui Vedrine ca și alte semnale din media franceză (precum un editorial din *Le Monde* ce argumenta că pentru Europa ar fi mai benefică o uniune formată din doar 15 state) au provocat o adevărată furtună în rândul țărilor candidate cu cele mai mari șanse la aderare ca și printre susținătorii acestora³. Mai mulți observatori au considerat aceste propuneri nimic altceva decât simple tactici prin care s-ar încerca amânarea procesului de extindere. Dacă s-ar aștepta până când România și Bulgaria ar fi pregătite, au argumentat acești analiști, atunci procesul de integrare s-ar amâna pe termen nedefinit.

În continuare, vom încerca să demonstrăm că propunerea ministrului de externe francez poate considerată viabilă. Pe scurt, Uniunea Europeană, în loc să țină pe loc țările est-europene până când și cele din sud-estul continentului ar fi pregătite pentru aderare, mai bine ar transforma chiar integrarea României și Bulgariei într-o prioritate. “Condamnarea” propunerii lui Vedrine se datorează limitării perspectivei la evoluția recentă a structurilor de putere la nivel european. De aceea, este necesară o perspectivă istorică.

O scurtă trecere în revistă a evenimentelor secolului al XX-lea și a rolului jucat de țările occidentale în răsăritul Europei arată că nimic fundamental nu s-a schimbat. Și acum, la fel ca la sfârșitul primului război mondial, unele state occidentale și-au asumat rolul de “protector” al anumitor țări est-europene. Rațiunile din spatele acestei atitudini nu sunt foarte clar lămurite, chiar dacă se invocă fie înțelegeri administrative, fie motive ce țin de istoria subiectivă, de simbolismul politic. Astfel, Germania și-a pus în vădită dificultate aliații occidentali atunci când a recunoscut unilateral, în 1991, independența Croației, grăbind astfel destrămarea Iugoslaviei; Franța a fost susținătorul candidaturii României la NATO, în 1997; la fel, Austria a susținut cauza Sloveniei, Italia pe a Albaniei etc.

Numai că, spre deosebire de perioada interbelică, atunci când numărul țărilor susținute de Franța era doar puțin mai mare decât al celor apropiate Germaniei, acum proporția este net favorabilă Berlinului. De asemenea, și modul în care se fac investiții corespunde priorităților politicii internaționale, cu Austria investind masiv în Slovenia și Ungaria sau cu Franța preferând România etc.

³ Vezi *The Economist* din 1 decembrie, p. 28

Desigur, nu ar avea nici o rațiune amânarea extinderii Uniunii Europene până când ar fi pregătite și țările din estul Balcanilor. De fapt, astfel de propuneri, venite după ce decizia lărgirii UE a fost oricum luată, nu fac decât să deschidă răni noi și nu să le vindece pe cele vechi. România și Bulgaria nu au nevoie să fie așteptate de ceilalți candidați, ci doar de mai mult sprijin pentru a-și rezolva problemele, ca și de asigurări ferme că vor fi integrate în UE. O poziție mai clară a Uniunii în acest sens ar contribui și la creșterea atractivității lor pentru investitorii străini, atâta timp cât acum aceștia nu sunt interesați de o regiune despre care toate rapoartele și previziunile spun că se află în afara granițelor Europei. După cum s-a putut vedea în Fig. 3, raportul Comisiei Europene oferă estimări negative despre România și Bulgaria numai în ce privește criteriile economice. În ciuda creșterii economice prevăzută pentru 2001, cele două țări nu vor reuși să reducă sărăcia, la acest lucru contribuind atât lipsa investițiilor străine cât și conflictele din fosta Iugoslavie. Nu este ușor de depășit acest cerc vicios reprezentat de puținătatea investițiilor externe, lipsa unei dezvoltări susținute și perspectivele negative pe termen scurt.

În plus, lucrurile pot evolua chiar înspre mai rău. Cu doar câțiva ani în urmă, Turcia era foarte aproape de intrarea în UE, numai că problemele sale politice au împiedicat eforturile de dezvoltare economică. Ce se va întâmpla dacă, de exemplu, sindicatele din România ar profita de nemulțumirea generală ulterioară deciziei de renunțare la subvențiile pentru energie și ar reuși îndepărtarea de la putere a unui guvern totuși reformist? Cum ar arăta Bulgaria dacă noul președinte ales nu va putea coopera cu actualul guvern și ar forța alegeri anticipate ce ar duce la victoria anti-reformiștilor?

Cu certitudine, cu cât perspectiva de aderare la UE este mai îndepărtată, cu atât riscurile unor crize și implicit amenințările la adresa acestui obiectiv sunt mai mari. Nu există nici o garanție că în anii următori vor avea loc numai evoluții pozitive în Balcani. Dimpotrivă, așa cum se vede din exemplul Turciei, lucrurile se pot înrăutăți din cauza prelungirii perioadei de austeritate financiară și a agravării sărăciei.

Perspectivile privind sud-estul Europei sunt foarte puțin dătătoare de speranță în lipsa unei implicări mai accentuate a UE. Dacă liderii occidentali vor continua să ignore această situație și să acorde foarte puțină atenție regiunii, se va ajunge la menținerea cercului vicios amintit mai sus și la păstrarea granițelor europene la nord de Peninsula Balcanică.

POLITIC & JURIDIC

Promisiunile electorale se întorc acum împotriva guvernanților. Presa este aproape redusă la tăcere iar opoziția politică încă fragilă, totuși oamenii își exprimă nemulțumirea în stradă

TENDINȚE: DEȘI PREMIERUL SE BUCURĂ DE ÎNCREDERE, TENSIUNILE POLITICE SUNT ÎN CREȘTERE

Recentul Raport de țară al Comisiei Europene a adus puține surprize. Așa cum am estimat⁴, Comisia nu a semnalat vreun progres semnificativ în nici un domeniu ci doar îmbunătățiri punctuale, cum este cazul protecției minorităților. Totodată, au apărut progrese limitate în domeniul reformei administrative și juridice, dar stagnare în ce privește protecția mediului. Raportul apreciază faptul că România are acum un guvern capabil să-și susțină legile în Parlament și compară favorabil executivul Năstase cu cel anterior, de coaliție.

Tot conform acestui Raport, România ar putea intra în Uniunea Europeană cel mai devreme în anul 2007, iar primul val al extinderii poate include mai mult de cinci țări⁵, așa cum se estimase inițial. Prima informație nu reprezintă

⁴ vezi "Raportul privind potențialul de criză" nr. 6

⁵ De fapt include zece țări, inclusiv țările baltice și Slovacia, lăsând pe dinafară România, Bulgaria și Turcia

deloc o noutate, se știa că România nu va fi inclusă în primul val al extinderii. Dar nu este foarte clar cum va fi afectată România de creșterea numărului de state admise în viitorul apropiat. Cu cât sunt mai multe țări ce vor intra în UE cu atât va fi mai mare efortul Uniunii, e vorba de cheltuieli bugetare crescute, dar și de adaptarea mecanismelor decizionale interne. De aceste schimbări ar putea profita România, care se poate pregăti mai bine pentru aderare. Dar aceste costuri suplimentare pot fi și un motiv de blocare a extinderii, invocabil de unele țări membre. Așa că nu este prea clar dacă guvernul român trebuie să se bucure sau să se îngrijoreze de ultimele evoluții politice la nivel european.

Mai curând, nici una, nici alta. De fapt, guvernul ar trebui să fie preocupat de mecanismul aproape perfect pe care a reușit să-l pună în practică. Este vorba despre faptul că pe canalele TV aproape că lipsesc criticile la adresa cabinetului Năstase. Pe de altă parte, deși pe agenda politică au fost subiecte foarte sensibile – de la aprobarea bugetului, la tratatul cu Rusia – criticile din partea opoziției au fost pur și simplu retorice, dacă nu chiar demagogice. Populația nu se simte reprezentată nici de presă, nici de către membrii Parlamentului. Principalele preocupări ale oamenilor nu sunt nici integrarea europeană, nici tratatul cu Rusia ci inegalitățile sociale, injustiția și corupția. Aceste nemulțumiri au dus la participarea a mii de oameni la diferite proteste de stradă în cursul lunii noiembrie.

Statisticile arată că, deși românii recunosc că actualul guvern e mai bun în comparație cu precedentele, nemulțumirile legate de sistemul politic și de clasa politică sunt în creștere; de asemenea, este tot mai răspândită convingerea privind omniprezența corupției. Astfel, 67% dintre românii adulți sunt nemulțumiți de modul în care funcționează democrația, în timp ce 86% consideră că se poate trăi mai bine doar dacă se apelează la metode necinstite.

Fig. 1. Satisfacția față de performanțele democrației

Cât de satisfăcut sunteți de performanțele democrației?	%
Da	32.9
Nu	67.0
Nu cunosc, nu răspund	0.1

Că această frustrare socială nu se bazează pe atitudini autoritariste reziduale se vede din faptul că oamenii nu apelează la alternative nedemocratice. Românii își detestă sistemul și clasa politică, dar majoritatea și-ar apăra Parlamentul sau partidele dacă acestea ar fi amenințate, după cum ar respinge un regim militar sau reîntoarcerea la comunism deși ar prefera mai curând un guvern non-politic.⁶

⁶ Sondaj de opinie CURS Euro-Barometru pe luna octombrie, realizat pentru SAR.

Fig.2. Aria opiniilor anti-democratice

	Acord %	Dezacord %
Ați fi de acord cu dizolvarea parlamentului și a partidelor politice?	19.4	71.8
Președintele ar trebui să conducă țara	30.2	65.1
Țara ar duce-o mai bine dacă ar fi condusă de armată	13.2	80.7
Mereu aceiași oameni profită din toate schimbările, în vreme ce oamenii cinstiți ca mine continuă să ducă o viață grea	82.3	3.9
Ar trebui să ne întoarcem la comunism	17.7	77.8
În loc de guverne politice ar trebui să avem guverne de experți	59.2	31.9

În interiorul partidului de guvernământ se petrece acum un proces îndelung așteptat: cineva mai tânăr decât Ion Iliescu a început să fie recunoscut ca succesor la președinție. Premierul Adrian Năstase este primul care obține această performanță, reușita sa fiind susținută atât de bunele rezultate ale guvernului cât și de coabitarea pașnică cu președintele Iliescu, rolul politic al acestuia din urmă devenind tot mai neimportant, și în afacerile externe (unde de fapt niciodată nu a contat semnificativ) cât și în politica internă. Nu în cele din urmă, performanțele lui Năstase depind și de tratamentul preferențial de care se bucură din partea mass-media (vezi mai jos secțiunea **Media**). Această atenție, de fapt, lipsa unei perspective critice, este dezavantajoasă pentru liderii opoziției politice. Chiar și cei care continuă să fie în atenția presei, precum primarul capitalei, Traian Băsescu, joacă un rol secundar, fiind devansați de liderii partidului de guvernământ sau de către Vadim Tudor.

Fig.3. Corupția subiectivă

	CURS-SAR Martie 2000 %	CURS-World Bank Mai 2000 %	CURS- Eurobarometru Oct 2001, %
Aproape nici un funcționar public nu este implicat	1.4		0.4
Sunt implicați doar unii funcționari	26.8		10.7
Sunt implicați aproape toți funcționarii publici	65.5	63.0	86.2

Cum se pot rezolva nemulțumirile. Anti-corupția

Guvernul a publicat recent o strategie anti-corupție la nivel național. Deși a apărut după ce a fost îndelung solicitată de către organizații internaționale precum Banca Mondială sau UE și este primul document oficial care abordează fondul problemei, strategia a fost prost primită de o opinie publică tot mai neîncrezătoare. Și mass-media au tratat strategia cu scepticism, interpretând atenția acordată corupției mărunte ca o lipsă a voinței politice de a ataca corupția la nivel înalt.

Fig. 4. Opinii politice

	%
Adrian Năstase	26.9
Ion Iliescu	23.1
Corneliu Vadim Tudor	14.9
Theodor Stolojan	9.6
Traian Băsescu	8.8
Mugur Isărescu	2.8
Teodor Meleșcanu	2.6
Marko Bela	2.4
Petre Roman	2.2
Emil Constantinescu	1.4
Mircea Geoană	1.4

De fapt, este normală abordarea cu prioritate a corupției minore. Experiența negativă cauzată de contactul direct cu funcționari publici corupți alimentează percepția că întreg aparatul administrativ ar fi corupt⁷. De aceea, semnale pozitive se transmit și prin rezolvarea unor cazuri de corupție minoră, nu doar a celor în care sunt implicați așa-numiții “rechini”.

Strategia abordează pentru prima dată și alte domenii importante, precum limitarea statutului imunității parlamentare (ceea ce

însă va implica modificări constituționale), dar nu va avea eficiență practică în alte privințe, cum ar fi:

1. Reglementarea conflictului de interese

Planul de acțiune anti-corupție subliniază necesitatea reglementării situațiilor de conflict de interese, însă nu spune ce ar trebui făcut în acest sens. Un bun început ar fi recunoașterea faptului că această reglementare, ca și punerea în practică a măsurilor deja existente sunt constant sabotate de lipsa voinței politice. În ultimul deceniu au fost mai multe tentative de separare a politicului de sfera afacerilor și, înainte de a lansa noi promisiuni în acest sens, ar trebui văzut ce a dus la eșuarea precedentelor încercări. De fapt, răspunsul este simplu: inițiativele anterioare au fost împiedicate chiar de formațiunile politice care le-au promovat.

Chiar președintele Iliescu a susținut, în timpul guvernului Văcăroiu, un proiect de lege prin care membrilor Parlamentului nu li se permitea să fie și în consiliile de administrație ale întreprinderilor de stat, numai că acest proiect a fost respins de către legislativul din acea vreme. De asemenea, actualul partid de guvernământ a inclus în 2000, pe listele sale electorale, mai mulți lideri sindical.

Oare va fi altfel în 2001? Au Ion Iliescu și Adrian Năstase mai multă putere sau mai multă voință să se confrunte cu susținătorii lor din eșaloanele inferioare? Dacă răspunsul la această întrebare este negativ, atunci nimic nu mai poate fi făcut.

⁷ Vezi secțiunea *Politic* a “Raportului privind potențialul de criză ” nr. 2/2001

Conflictul de interese nu este doar o practică larg răspândită în România, ci se regăsește chiar și în legislația de dată recentă⁸. Guvernele anilor 1996-2000 au sprijinit acest fenomen, ca și cel actual.

Există suficientă voință politică pentru a rezolva această problemă? Nimic nu este mai simplu, la nivel formal, decât elaborarea unei legi care să amendeze existența conflictelor de interese și care să fie ulterior aprobată de către Parlament⁹. Desigur că trecerea legii prin Parlament se va dovedi foarte dificilă, dar cel puțin o astfel de inițiativă ar reprezenta un semnal politic și totodată un punct de plecare. Legea ar putea fi un act reglementativ cât mai simplu, care să formuleze principii și sancțiuni clare și care să nu afecteze în vreun fel legislația deja existentă. De asemenea, ar putea fi adoptate reglementări care să interzică angajarea în instituții publice a rudelor apropiate. Dacă nu se iau astfel de măsuri orice strategie anti-corupecție devine inutilă.

2. Eradicarea corupției din justiție și din instituțiile de ordine publică

Situațiile speciale necesită un tratament special, și acesta este cazul corupției din justiție și din instituțiile de apărare a ordinii publice. Campanii punitive de genul celor inițiate de ministrul Rodica Stănoiu nu au cum să rezolve problema și nu fac decât să fie interpretate ca o interferență a politicului în justiție, lucru specificat deja în ultimul raport al Comisiei Europene.¹⁰

În aplicarea strategiei anti-corupecție trebuie pornit chiar de la structura sistemului, de la organizarea acestor instituții. Slaba eficiență a acestor instituții în impunerea legii și asigurarea ordinii este o consecință a lipsei lor generale de transparență, determinată la rândul său de statutul lor organizațional.

Deși strategia admite că supra-reglementarea procedurilor administrative contribuie la menținerea corupției, nu menționează însă nici o măsură de înlesnire a procedurilor din justiție și sistemul de ordine publică. Proiectul de lege privind statutul poliției este unul modest deoarece menține încă o structură centralizată și bazată pe ierarhii rigide, fără prevederi care să permită un control eficient, pe orizontală. Impunerea legii și ordinii se face în folosul comunităților și acestea ar trebui să aibă posibilitatea de a verifica modul în care poliția își face datoria. Totodată, actualul proiect de lege nu prevede suficiente măsuri, iar cele care există sunt neclare, asupra modului în care administrația locală poate controla activitatea poliției locale. Aceeași situație este și în cazul Procuraturii, a cărei activitate de investigație se face în condițiile lipsei unei organizări judicioase. De fapt, ar trebui reformat întregul

⁸ Precum revizuirea, în 1998, a Legii Televiziunii publice în ce privește componența Consiliului de Administrație, ceea ce a dus la legalizarea conflictului de interese, situație unică în Europa.

⁹ Există pachete de legi deja elaborate, precum "*US Agency for Government Ethics*". Nici un partid politic din România nu a fost însă interesat până acum să le adopte.

¹⁰ Raportul Comisiei Europene privind România, pag. 20

statut de funcționare a Procuraturii, instituție încă ineficientă și opacă, care perpetuează o cultură organizațională de tip comunist.

De fapt, cea mai potrivită cale de a contracara corupția din instituțiile de ordine publică este restructurarea lor. După ce multă vreme aceste instituții au deținut o putere prea mare asupra destinului oamenilor, a venit momentul să se transforme în “furnizori” de bunuri publice – legea și ordinea, în acest caz – putând fi controlate asupra calității serviciilor oferite.

3. Folosirea unor instrumente deja existente

Un alt punct slab al strategiei anti-corupție este creditul acordat în aplicarea acesteia unor mecanisme care sunt deja la îndemână. România suferă, printre altele, și de multiplicarea la nesfârșit a unei legislații ineficiente. Încă din 1999 au fost adoptate legi cu impact potențial asupra responsabilității publice, dar abia acum, menționată doar în treacăt de această strategie, a fost promulgată Legea liberului acces la informațiile de interes public (legea 544/2001). Această lege este de fapt una a responsabilității deoarece solicită tuturor instituțiilor publice să-și desfășoare activitatea în mod transparent și să prezinte oficial rapoarte financiare, ce urmează să fie publicate anual în *Monitorul Oficial*. Legea mai cere ca toate documentele care nu sunt secrete să fie făcute publice din oficiu. Dacă guvernul își ia în serios rolul său în campania anti-corupție, atunci nu este nevoie de nici o lege sau strategie specială (excluzând reglementările privind conflictul de interese) în afara celei a liberului acces la informații. Dacă, de exemplu, instituțiile publice ar prezenta criteriile după care au fost selectate companiile câștigătoare ale unor licitații, atunci ar dispărea toate suspiciunile de corupție din jurul acestora.

Voința politică de a schimba lucrurile se vede cel mai bine atunci când se folosesc mijloacele deja existente și nu când se propun noi strategii sau proiecte de lege.

Actualul guvern se află în fața unui test important. Legea accesului la informații, rezultat al unei bune colaborări între organizațiile societății civile și Ministerul Informațiilor Publice, trebuie aplicată de fapt ca o strategie anti-corupție. Dacă va fi însă implementată cu ezitări sau va rămâne la stadiul unor drepturi care nu se pun în practică, atunci impactul său asupra restructurării sectorului public va fi minor, iar credibilitatea întregii campanii anti-corupție va fi serios afectată.

FOCUS: EXISTĂ PRESIUNI GUVERNAMENTALE ASUPRA PRESEI?

În ultimele săptămâni s-a vorbit foarte mult despre existența unui control guvernamental asupra mass-media române. Dezbateră a fost centrată pe două chestiuni majore: lipsa în emisiunile TV a punctelor de vedere alternative față de cele oficiale și, respectiv, statutul agenției naționale de presă Rompres.

În continuare vom prefera nu să facem o analiză a acestor subiecte ci să adoptăm o altă perspectivă. Vom examina în continuare aceste probleme:

1. Este posibil să se demonstreze în mod obiectiv că mass-media acordă o mult mai mare atenție guvernărilor decât opoziției
2. Această situație se datorează intervenției guvernului, așa cum se spune
3. Posibile soluții pentru această situație.

1. Despre independența presei române

Analiștii străini sunt în general foarte critici la adresa independenței și standardelor etice și profesionale ale presei din România¹¹. Richard Hall, de exemplu, consideră că principala problemă a presei este controlul exercitat de personaje care fie au legături, fie simple simpatii politice, cu fosta Securitate¹². Totodată, ultimul Raport de țară al Comisiei Europene arată (pagina 26) că actuala legislație privind calomniile amenință libertatea de expresie, fără a atinge scopurile etice pe care și le propune.

Un recent raport al Agenției de Monitorizare a Presei arată că aceste îngrijorări sunt întemeiate. Deși monitorizarea a fost făcută într-o săptămână fără evenimente ieșite din comun (2-8 octombrie), premierul a fost prezent în 37 de relatări TV (știri și talk-showuri), președintele țării în 27, în timp ce primarul Bucureștiului, de obicei un favorit al presei, în doar două relatări, la fel ca și alți doi lideri ai opoziției. Despre activitatea partidului de guvernământ s-a vorbit de 12 ori, adică de șase ori mai mult decât despre Partidul Democrat.

Deși Agenția de Monitorizare a Presei a făcut cercetarea pe un interval de timp scurt și urmărind numai patru posturi TV¹³, există suficiente motive să credem că situația se poate generaliza. Desigur, s-ar putea spune că liderii

¹¹ Gross P. 1996. Mass-Media in Revolution and National Development: The Romanian Laboratory, Ames, Iowa: University Press

¹² Hall, in O'Neill, P. 1998. Post-Comunism and the Media in Eastern Europe

¹³ TVR 1, Pro-TV, Antena 1 și Prima

opозиției nu au fost prezenți în relatările televiziunilor pentru că nu au avut o activitate care să atragă atenția, numai că în acest fel nu se justifică diferențele mari dintre cifrele amintite mai sus. Pe de altă parte, dacă de obicei Președinția și Guvernul sunt instituții care “fac” știri, nu același lucru se poate spune și despre partidul de guvernământ.

O altă constatare este legată de lipsa completă din relatările TV a anchetelor jurnalistice, a materialelor care să relateze despre situații de corupție sau fraude. Și, în cele din urmă, trebuie spus că printre formatorii de opinie prezenți la principalele posturi de televiziune nu se regăsesc critici credibili ai actualului guvern.

În ceea ce privește agenția de presă Rompres nu se pot spune lucruri deosebite. De fapt, Rompres nu poate fi acuzată de partizanat politic deoarece tot timpul a fost mai mult un distribuitor al informațiilor oficiale decât o agenție de presă propriu-zisă, care să producă propriile știri. Informațiile Rompres sunt cel mai adesea folosite doar atunci când jurnaliștii doresc citarea cât mai exactă a unui oficial, iar în astfel de situații nu prea pot apărea greșeli.

Dacă Rompres s-ar transforma într-un instrument al partidului de guvernământ, lucrul acesta ar fi imediat observat de către comunitatea media. În realitate, agenția de presă se află într-o stare demnă de milă, datorită lipsei de interes a autorităților și insuficienței fondurilor bănești în acești ultimi zece ani.

2. Despre prezența vădit disproporționată a actualei puteri în relatările media se poate vorbi doar în cazul televiziunilor, fără a fi însă clar dacă acest lucru se datorează intervenției guvernului sau altor cauze. Ne vom îndrepta atenția asupra situației generale din mass-media.

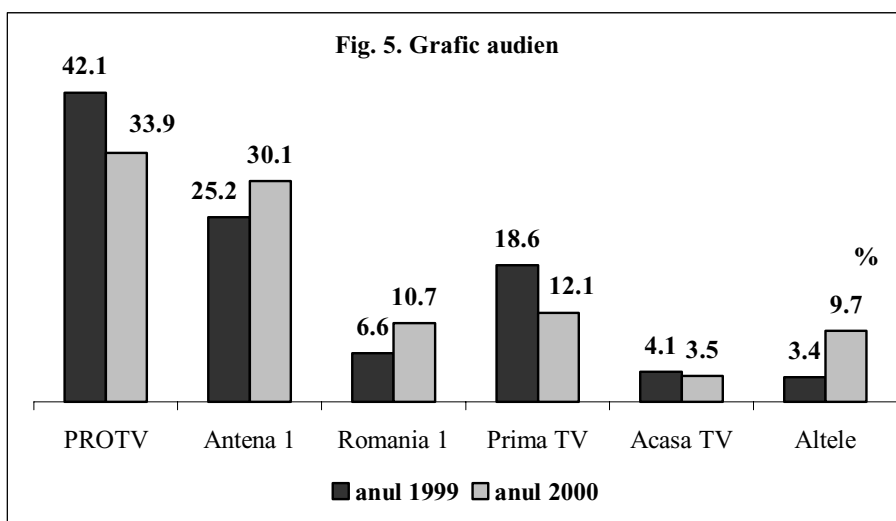
Televiziunea publică (TVR) a fost întotdeauna un exemplu clar privind existența unui intervenționism politic. Deși în general presa scrisă, privată în totalitate, este foarte sensibilă la orice evoluție din TVR, schimbarea ilegală a directorului Departamentului de Știri, Dan Luțan, nu s-a bucurat decât de foarte puțină atenție. Înlocuirea amintită a dus la numirea unei conduceri interimare, fără autoritate reală, lucru ce s-a văzut cel mai bine în ratarea de către TVR a începutului conflictului din Afganistan. Dacă membrii comisiilor parlamentare pentru mass-media nu au contribuit deloc la demiterea ilegală a lui Dan Luțan, aceștia nu au ezitat însă să profite de prestația defectuoasă a TVR pentru a cere îndepărtarea Directorului General al instituției, asta după ce au fost cu greu temperați de conducerea partidului de guvernământ în intenția lor de a schimba tot Consiliul de Administrație al televiziunii.

Toată această situație este de fapt generată de statutul inferior al Directorului departamentului de știri în cadrul TVR, spre deosebire de ceea ce se întâlnește în alte televiziuni publice europene. Ca o regulă generală, directorul de știri poate interveni oricând și întrerupe programul obișnuit dacă este nevoie să se

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

relateze despre o situație de urgență. Numai că la TVR acest lucru s-a întâmplat numai în mod excepțional, deoarece – transmisiunile fiind în timp real – nu se poate exercita vreun control politic al materialelor jurnalistice difuzate. Disfuncționalitatea organizatorică întâlnită la TVR este cauzată atât de existența unor presiuni politice pentru menținerea acestei situații cât și de teama managerilor televiziunii de a nu deranja potențații zilei. Așa că incapacitatea TVR de a relata rapid și eficient este rezultatul direct al unei tradiții a intervenționismului politic și al lipsei voinței de a-și câștiga independența editorială.

În ce privește televiziunile particulare este mai dificil de tras o concluzie atâta timp cât nici o lege nu poate obliga un post TV privat să nu fie partizan. Acum, în România există un canal de televiziune care este proprietatea liderului unui partid aliat coaliției guvernamentale. Pe de altă parte, o altă televiziune importantă pare să aibă serioase probleme financiare, devenind astfel extrem de vulnerabilă. În aceste condiții, guvernului nu îi este greu să fie prezent constant în atenția acestor posturi TV. Dacă există o presiune politică, aceasta fie nu este menționată ori nu se bazează pe informații deplin credibile.¹⁴

Situația Rompres este din nou una paradoxală. Deși lipsită aproape total de putere de influențare a opiniei publice, Rompres rămâne în subordinea totală a guvernului, spre exemplu directorul agenției fiind numit de către executiv. Numai că actualul guvern a venit cu o propunere de schimbare a statutului Rompres, inițiativă care afectează mai mult imaginea cabinetului Năstase decât credibilitatea agenției de presă, nici așa una foarte ridicată. După ce, în baza HG nr.13/2001, Rompres a fost subordonată nou creatului Minister al

¹⁴ Un cunoscut jurnalist, Stelian Tănase, a acuzat Antena 1 de folosirea unor așa-numite “liste negre”, de fapt o listă cu lideri de opinie care nu aveau voie să apară la acest post TV. Oricum, Tănase a făcut publică această informație doar după ce contractul său de realizator al unui talk-show nu a mai fost reînnoit.

Informațiilor, prin HG nr. 886/2001, directorul agenției a dobândit rang de secretar de stat iar angajații statut de funcționari publici. Schimbarea este greșită din toate punctele de vedere. Întâi de toate deoarece transformarea salariaților în funcționari, deși motivată mai curând de intenția creșterii salariilor acestora decât de exercitarea unui control politic, vine într-un moment în care Comisia Europeană solicită reducerea cheltuielilor bugetare. Pe de altă parte, includerea unei agenții de presă în cadrul unui minister nu este o practică întâlnită în democrațiile stabile. Deși în Occident încă mai există agenții naționale dependente de bugetul statului, nici una nu face însă parte din structura guvernamentală. Una este situația finanțării de către guvern și numirea de către acesta a unui manager, dar în condiții de deplină independență editorială, și cu totul alta când o agenție devine “parte” a guvernului.

Propunerea guvernului a atras critici din partea unor organisme internaționale¹⁵ și a devenit subiect al unei campanii politice a PNL, căruia i s-au alăturat și unele organizații non-guvernamentale. Deputatul liberal Mona Muscă a reușit să promoveze un proiect de lege, vizat și de comisia pentru mass-media a Camerei Deputaților, care propune trecerea Rompres sub control parlamentar.

În cazul subordonării Rompres, guvernul pare să joace o carte perdantă. Un recent studiu al Băncii Mondiale, realizat în 97 de țări, inclusiv România, arată că, în domeniul mass media, “eșecurile guvernamentale sunt percepute mult mai neplăcut decât cele ale unor companii private... Proprietatea guvernului asupra unor instituții media este asociată cu o mai mică libertate de exprimare, mai puține drepturi economice și politice și, cel mai surprinzător, cu efecte sociale mai mici în ceea ce privește educația și sănătatea (...) Pe de altă parte, controlul guvernamental asupra media are consecințe nefavorabile nu numai în cazul existenței unui monopol guvernamental”¹⁶.

Nu este deloc clar cum va deveni Rompres o instituție profesionistă, capabilă să se auto-susțină financiar, dacă va fi încorporată guvernului. Oricum, acest lucru nu este lămurit nici dacă agenția de presă va trece sub control parlamentar. Precedentul amintit în propunerea PNL, respectiv cel al TVR, nu reprezintă un model de succes. Cota de piață a televiziunii publice a scăzut continuu de când este subordonată parlamentului și acest lucru s-a întâmplat chiar dacă TVR-ului i-au fost anulate datoriile către stat, în 1998, cu ocazia modificării legii sale de funcționare. Acum, din punct de vedere al audienței naționale, TVR se clasează abia pe poziția a treia, în ciuda faptului că deține monopolul recepției în zonele rurale.

Rompres nu se poate compara nici cu televiziunea, nici cu radioul public. Agenția nu câștigă nici din publicitate, nici din drepturi de retransmisie, așa că

¹⁵ precum Pactul de Stabilitate

¹⁶ Simeon Djankov, Caralee McLiesh, Tatiana Nenova și Andrei Shleifer, “Cine stăpânește media?”, Banca Mondială, iunie 2001. Studiul examinează distribuția proprietății asupra mass-media în 97 de țări.

este dependentă total de cele două surse de venit actuale: banii primiți din fondurile de stat și vânzarea produselor jurnalistice. Numai că această ultimă sursă nu a fost niciodată suficientă pentru Rompres încât să-și asigure independența financiară.

Precum și alte instituții aflate în subordinea guvernului, Rompres se învâрте într-un cerc vicios: lipsa fondurilor contribuie la calitatea slabă a informațiilor furnizate, acestea nu se vând și astfel nu există câștiguri.

Niciuna dintre soluțiile politice propuse pentru reglementarea statutului Rompres nu este viabilă, chiar dacă inițiativa liberalilor este mai bună decât cea a guvernului. Este o simplă iluzie să se creadă că se poate face jurnalism de calitate în lipsa banilor și sub control politic.

Pentru restul presei, însă, nu se poate construi un cap de acuzare contra guvernului atâta timp cât jurnaliștii și proprietarii instituțiilor media pot decide singuri modul cum își fac meseria. De aceea, rămâne un subiect sensibil pentru CNA și pentru societatea civilă modul în care mass-media private construiesc un mediu de informare profesionit și obiectiv. Analizele de politici publice pot cel mult să semnaleze greșelile în modul în care este reglementat monopolul în domeniul media. Pe plan extern, spre exemplu, există numeroase țări în care este interzis ca o persoană să dețină investiții atât în TV sau radio, cât și în presa scrisă ori agenții de știri. Dar, încă o dată, trebuie spus că problema rezidă numai la nivel informal. Investițiile străine în mass media autohtonă au fost foarte mici, ceea ce a permis concentrarea controlului asupra presei în mâinile a doar câtorva oameni de afaceri autohtoni. Acesta este – generic vorbind – un “model turcesc”, în care există legături puternice între mass-media, mediul de afaceri și cel politic, ceea ce permite folosirea instituțiilor de presă pentru trafic de influență, șantaj sau pe post de instrument de propagandă. Mulți oameni de afaceri investesc în media doar pentru a beneficia de astfel de “avantaje” și nu pentru a face profit. Pe de altă parte, guvernul preferă să mențină o influență ocultă asupra media, evitând astfel atât o relație deschisă, fără a recurge direct la o relație represivă.

Toate guvernele din ultimul deceniu au întreținut o astfel de relație ambiguă. Ca un exemplu, nimeni până acum nu a părut să fie convins că cea mai bună soluție de a evita calomnierea unui demnitar este profesionalizarea presei și nu protecția suplimentară a potențaților zilei. În aceste condiții, atât președintele Iliescu cât și Constantinescu au permis să fie apărați în justiție în baza unui articol învechit din Codul Penal care pedepsește “ofensa adusă autorității” și nu simplul act de calomniere. Niciunul dintre ei nu a câștigat însă procesul în instanță, dar asta numai pentru că astfel ar fi fost contestată libertatea de expresie și, în plus, s-ar fi creat un precedent de pedepsire a jurnaliștilor. Prevederea din Codul Penal amintită mai sus este criticată și în ultimul Raport al Comisiei Europene (pag. 23) considerându-se că ea poate duce la îngrădirea libertății presei.

Revenind la Rompres, sunt totuși câteva lucruri care ar trebui făcute. Fondul problemei constă în spargerea cercului vicios care leagă slabele sale performanțe profesionale de insuficiența fondurilor bănești. O agenție de

presă săracă va avea întotdeauna un serviciu de informații mediocru, iar subordonarea sa fie guvernului, fie parlamentului nu este importantă atâta vreme cât este dependentă de banii publici. Membrii Consiliului de Administrație, numiți pe criterii politice, vor fi întotdeauna slabi administratori deoarece vor putea fi influențați de clientela politică.

De aceea, Rompres trebuie să se privatizeze după modelul agenției de presă franceze AFP. O cotă parte din acțiunile agenției ar urma să fie deținută de investitori privați, în timp ce din board ar face parte reprezentanți ai Ministerului Informațiilor, dar și ai asociațiilor de jurnaliști. Oricum, deciziile manageriale ar trebui să aparțină proprietarului agenției, în fapt o companie selectată în urma unei licitații publice și care să aibă suficientă expertiză și destule fonduri pentru a coordona această afacere; totul, desigur, în baza unui contract clar care să ofere suficiente garanții în caz că ceva nu merge bine. La procesul de selecție nu trebuie să participe însă investitori în alte afaceri media sau proprietarii altor agenții de presă.

Singura problemă în cazul acestui model este faptul că nimeni nu se va înghesui să preia Rompres, deoarece nu este o afacere cu adevărat atractivă. Asta cu atât mai mult cu cât chiar și principalul său competitor, agenția Mediafax, a traversat o perioadă delicată în ultimele luni, trebuind să renunțe la o parte din jurnaliști. Dar chiar și în aceste circumstanțe, administrarea privată a Rompres-ului se va dovedi mai bună decât una asigurată de către guvern.

Un alt posibil risc este acela ca Rompres să fie incapabilă să devină independentă financiar. Desigur, ar urma falimentul. Numai că în cazul acestei situații neplăcute ar trebui să ne aducem aminte că Marea Britanie, țara cu cea mai lungă tradiție a presei independente, nu are o agenție de presă publică. Reuters, o organizație privată, se dovedește foarte eficientă în furnizarea de informații, atât interne, cât și din lumea largă.

În orice caz, chiar dacă proiectul de lege al PNL își urmează calea către aprobarea în plenul camerelor, este obligatorie introducerea unui articol care să specifice că viitorul Consiliu de Administrație va putea decide, cu acordul guvernului, privatizarea agenției. Acest lucru nu s-a întâmplat nici în cazul canalului TVR2 al televiziunii publice, iar evitarea ideii privatizării acestuia, chiar și parțială, a contribuit atât la incapacitatea postului de a-și construi o identitate distinctă cât și la obținerea unei audiențe scăzute.

SOCIAL

Bugetul pe 2002 a declanșat mișcări sociale, însă sindicatele au propria agendă complexă și nu reprezintă în orice condiții o amenințare pentru guvern. Cu toate acestea, există zone de concentrare a sărăciei precum Valea Jiului unde problemele pot scăpa de sub control.

TENDINȚE: PROTESTELE SOCIALE ȘI AGENDA SINDICATELOR

De Sorin Ioniță

La sfârșitul lui noiembrie guvernul român a avut de făcut față unui val neașteptat de proteste publice organizate de principalele centrale sindicale. A surprins nu atât intensitatea acestora (nu foarte mare), ci baza foarte largă a mișcărilor: diverse ramuri industriale, sectorul public, educația, sănătatea. SAR a organizat un focus grup cu câțiva lideri sindicali importanți pentru a analiza motivațiile și intențiile partenerilor sociali în viitorul apropiat.

Surse ale nemulțumirii:

Două cauze principale au fost menționate de majoritatea interlocutorilor, indiferent de sectorul de activitate pe care îl reprezentau:

- Guvernul a încălcat acordul social semnat cu sindicatele la preluarea mandatului
- Bugetul pe 2002, acuzat că ar fi ori prea auster, ori că ar conține prevederi incoerente în anumite privințe (de exemplu, liderii sindicali s-au referit la arieratele marilor întreprinderi de stat)

În afară de asta, o sumă de alte probleme au fost ridicate de un sindicat sau altul, precum cea a salariului minim (considerat prea scăzut) sau reforma sistemului de pensii, care limitează beneficiile asociate cu categoriile speciale de muncă și urcă vârsta de pensionare la 65 de ani (bărbații).

Însă prima chestiune menționată mai sus merită o atenție specială, pentru că semnaleză generalizarea unei stări de lucruri îngrijorătoare: acorduri sociale cuprinzătoare sunt negociate și semnate chiar dacă partenerii știu din prima clipă că sunt nefezabile și nu vor fi duse la îndeplinire. După cum s-a văzut, sindicatele erau conștiente că guvernul nu va putea pune în practică prevederile pactului din primăvară, însă avea nevoie de încheierea acestuia într-un moment delicat al negocierilor cu FMI. "A fost o campanie de PR bine orchestrată, toți știau din start că acordul e nerealist", a declarat unul din liderii prezenți. Cu toate acestea sindicatele au marșat la idee, deoarece "campania de PR era în același timp și una a sindicatelor" - cu alte cuvinte, și ele au din când în când nevoie să fie implicate în evenimente la nivel înalt pentru a putea arăta membrilor că sunt active, au acces la punctele de decizie, și să-și păstreze astfel legitimitatea.

Întrebați dacă în 2002 vor semna din nou un acord social dacă guvernul vine cu aceleași promisiuni nerealiste, liderii sindicali au dat răspunsuri diplomatice: în general, depinde de promisiunile aflate pe masa de discuții - însă în general răspunsul este mai curând afirmativ. *Se pare că a fi parte în procesul de negociere aduce avantaje pe termen lung, iar rezultatele negocierii contează mai puțin.* Guvernul poate să ia aminte. Mai mult decât atât, protestele recente n-au avut loc în august, data-limită de implementare a multor prevederi din acordul social, ci în octombrie-noiembrie, când a fost finalizat și dat publicității proiectul de buget pe 2002. Ceea nu face decât să întărească ideea că motivul central îl constituie împărțirea resurselor. Pe de altă parte, de vreme ce pentru prima oară după 1990 bugetul a fost depus în termen legal la Parlament, Guvernul are un motiv de îngrijorare mai puțin primăvara viitoare. *Evenimentele recente demonstrează că în România protestul social organizat urmează într-adevăr îndeaproape ciclurile bugetare.*

Cum trebuie reacționat la cererile sindicatelor

Când au loc acțiuni sindicale de amploarea celor din această toamnă, există o sumă întregă de probleme care apar pe agenda publică de discuție. Ele pot fi împărțite în două mari categorii.

Întâi, politicile reformiste ale guvernului au declanșat opoziția celor direct implicați în sectoarele respective, mulți dintre aceștia temându-se că vor avea de pierdut în urma schimbărilor. Asta se întâmplă pretutindeni în lume, numai că amploarea și ritmul reformelor într-o țară ex-comunistă face ca probleme să fie mult mai vizibile.

- Sindicatele din educație nu agreează taxele de studii – și, în general, au rezerve față de ideea că școlile și universitățile trebuie să se

autofinanțeze prin contribuții strânse de la beneficiari, suplimentar față de banii primiți de la buget. În mod similar, ele se opun și descentralizării învățământului primar și secundar, deoarece o dată responsabilitatea trecută în sarcina administrațiilor locale, coordonarea confederală având ca nucleu Bucureștiul ar fi mult mai dificilă. În general, sindicatele nu vor să discute cu altcineva în afara membrilor cabinetului sau cu înalții funcționari din Ministerul de Finanțe (au sugerat chiar câteva nume care ar fi acceptabile) și resping în principiu orice fel de raționalizare făcută pe criterii economice (fuzionări de școli, spitale, etc).

- Actualul sistem de pensii PAYG ('pay-as-you-go') constituie o bombă cu ceas. Rezolvarea situației presupune reformarea sa urgentă, plus introducerea unor componente private. Toată lumea este de acord că și actualul nivel indecent de scăzut al pensiilor este nesustenabil pe termen lung, vârsta medie de pensionare mult prea scăzută iar sistemele de pensii anticipate, medicale și de handicap permeabile la fraudă.
- Privatizarea trebuie neapărat urgentată, dar teama de consecințe sociale încă prevalează în întreprinderile mari de stat. Este de înțeles că liderii de sindicat încearcă să-și protejeze membrii afiliați, însă adesea merg prea departe și se amestecă în procesul de management cu efecte contraproductive (vezi sub-sectiunea Focus referitoare la Valea Jiului), împiedică privatizările (cazul *Semănătoarea*) sau cel puțin încearcă s-o facă, fiind în același timp implicați în diverse aranjamente de decapitalizare a companiilor (*Sidex*).

Chiar atunci când sindicatele vin cu pretenții nerezonabile, guvernul n-are altă cale decât să țină partenerii sociali angajați în negocieri, în timp ce încearcă să-și promoveze gradual politicile. Contrar a ceea ce se crede îndeobște, sindicatele în România nu sunt foarte puternice, iar singura alternativă la protestele industriale organizate o constituie revoltele urbane necontrolate. Guvernul trebuie să încerce să explice mai bine planurile sale de reformă publicului larg, care este principalul lor beneficiar, și să ralieze astfel majoritatea tăcută în sprijinul acțiunilor de reducere a alocațiilor sociale vicioase.

În al doilea rând, sindicatele ridică uneori obiecții rezonabile care merită analizate mai îndeaproape, chiar dacă soluțiile pe care le propun ele nu sunt totdeauna cele corecte.

- Salariile, în cea mai mare parte a sectorului public, sunt foarte mici, ceea ce descurajează profesionalizarea administrației și subminează capacitatea guvernului de a genera și aplica politici. Constrângerile bugetare sunt severe iar actualul acord cu FMI limitează strict politicile salariale. Este vina exclusivă a guvernelor românești faptul că n-au avut niciodată o strategie de restructurare a aparatului de stat și de raționalizare a cheltuielilor. S-au făcut (sau s-au discutat) din când

în când reduceri generale de personal, într-un procent mai mult sau mai puțin uniform aplicat tuturor instituțiilor publice, indiferent de relevanța misiunii lor sociale sau performanța demonstrată – și chiar și așa tendința a fost abandonată mai târziu prin noi angajări. Instituții publice răsar în tot locul precum ciupercile după ploaie și pentru foarte puține dintre ele s-a pus problema desființării în momentul în care misiunea lor e îndeplinită. Nu e deci de mirare că banii de salarii sunt puțini. O schemă prost definită și scăpată de sub control de distribuție a 'cupoanelor de masă' a atins proporții naționale și a devenit o modalitate prin care angajatorii publici și privați evită impozitarea – încă un exemplu al incapacității guvernului român de a stabili priorități sociale reale și a dirija resursele publice drămuite către cei care au într-adevăr nevoie de ele (o analiză a schemei cupoanelor de masă într-un număr viitor). Este nevoie de intervenție urgentă pentru a rezolva aceste probleme și a nu lăsa în mâna sindicatelor (încă) un instrument de atac.

- Confruntate cu alternativa unor taxe și impozite ridicate, pentru a menține actualul nivel al serviciilor sociale asigurate de stat, sau cu scăderea acestora plus reducerea nivelului beneficiilor, sindicatele din România, spre deosebire de cele din Vest, nu au o poziție foarte fermă. Impozitarea ridicată este foarte nepopulară astăzi în toată lumea fostă comunistă, însă și obișnuința cu protecția socială este bine înrădăcinată. Liderii de sindicate acceptă că politicile pro-business trebuie să aibă prioritate, IMM-urile trebuie încurajate iar economia are nevoie de investitori străini. Dar cum ar putea fi atinse simultan toate aceste priorități, nimeni nu știe sigur. Guvernul ar trebui să explice cu sinceritate această dilemă publicului larg și să încerce să ajungă la o soluție de compromis asumată explicit, cu legitimitate socială. Actual discurs, făcând de multe ori referiri la formule-minune de combinare a impozitării scăzute cu beneficiile sociale generoase, reprezintă doar auto-amăgire. Este posibil ca pe termen lung reformele fiscale să genereze venituri publice ceva mai mari la nivele ale taxării mai reduse. Dar rezultatele nu sunt niciodată sigure, creează așteptări periculoase în rândul publicului și oferă protestatarilor noi puncte de atac.
- Când se face privatizarea unei mari întreprinderi de stat cu un investitor străin, e mai bine ca sindicatele să fie implicate de la bun început în proces și să semneze clauzele sociale ale contractului. Aceasta este de fapt una din revendicările lor curente. În ultimii ani am văzut că privatizările făcute transparent au creat situații mai stabile și au evitat conflictele deschise. *Sidex* poate fi un exemplu pentru așa ceva, iar *Reșița* studiul de caz pentru cum nu trebuie procedat. Chiar atunci când perioada de grație a expirat iar noii proprietari sunt în drept să înceapă concedierile (*Dacia-Renault*, în curând), situația este mult mai puțin dramatică pentru că procesul este previzibil, oamenii

au avut o perioadă lungă de timp la dispoziție pentru a-și ajusta așteptările și comportamentul, iar guvernul poate evita să fie implicat.

Ideea că reducerile de personal, privatizările și realocarea resurselor sociale către destinații mai eficiente trebuie cumva ascunse de ochii sindicatelor este contraproductivă. Poate funcționa într-un caz sau două; partenerii sociali se pot dovedi de multe ori obstructioniști sau prost informați, și pot încerca să blocheze agenda de politici a guvernului. Dar într-o democrație, procesele sunt tot atât de importante ca și rezultatele lor. Nu există altă cale pentru a încuraja învățarea și maturizarea socială, și de a evita conflictele deschise, în afara transparenței și consultării celor implicați atunci când se iau decizii.

Probleme în construcția sindicală

Confederațiile sindicale românești nu au învățat încă să-și joace rolul în negocieri normale, tripartite. De fapt, au fost foarte puține ocazii când patronatele au luat parte la negocieri importante având statul doar în postură de mediator – așa cum spune teoria. În realitate, cele mai multe conflicte de muncă din România opun angajații statului (ca patron). Până la urmă, avem de-a face cu acțiuni *în interiorul* sectorului public la care restul societății asistă de pe margine. În plus, guvernul este un patron de o factură cu totul specială, deoarece cu cât firma în chestiune este mai mare, cu atât considerațiile de politică generală tind să prevaleze asupra celor local economice sau chiar sociale. Până când majoritatea industriei grele nu va fi privatizată, guvernul român va continua să fie în poziția incomodă de jucător și arbitru, iar sindicatele vor exploata acest fapt și îl vor pune mereu în defensivă.

Chiar dacă există motive întemeiate pentru ca guvernul și sindicatele să sacrifice geometria ideilor pentru a avea un pact social, indiferent cum arată acesta, practica de a semna acorduri neimplementabile nu trebuie împinsă prea departe. Pe termen lung, ea poate delegitimiza ambele părți iar muncitorii nemulțumiți pot recurge la acțiuni violente, scurt-circuitând canalele de comunicare instituționalizate.

În fine, ar fi bine ca liderii de sindicali să cedeze mai puțin la tentația cooptării de către partidele la putere, indiferent care sunt acelea. Dacă sindicatele încep să fie privite ca școli de cadre pentru partide, legitimitatea lor va fi compromisă grav. Argumentul funcționează și în direcția cealaltă: guvernul nu trebuie să încerce să colonizeze complet mișcarea sindicală, oricum șubredă și abia la începutul profesionalizării. Fără un partener credibil de discuție care să fie și altceva decât un *alter ego*, tensiunile sociale vor fi mult mai greu de dezamorsat.

STUDIU DE CAZ: VALEA JIULUI

Analiza noastră încercă să identifice eventualele surse de tensiune pe termen mediu sau scurt pornind de la o abordare economico-socială care a luat în calcul indicatori zonali precum și potențialele probleme care s-au întrevăzut în urma unor seturi de interviuri nestructurate cu personale implicate în activitatea din zonă.

Scurt istoric

Situația din Valea Jiului a generat în toți anii de după 1991 grave probleme economice și sociale. Pe fondul pierderilor economice generate de Compania Națională a Hulei și de companiile sau regiile autonome pe care acesta le-a moștenit, situația socială și economică a minerilor s-a agravat și de fiecare dată când au existat probleme fie cu plata salariilor fie legate de privilegiile economice de care beneficiau, mișcările sindicale au fost foarte puternice, nu de puține ori dincolo de orice limită legală („mineriadele”). Acest comportament a făcut ca zona să fie considerată dificilă și prea puțin deschisă unui mediu de afaceri favorabil, așa încât, chiar dacă a fost declarată zonă defavorizată din 1998, puține firme au încercat să beneficieze de facilitățile obținute prin acest statut. În consecință, a rămas mono-industrială, dependentă de minerit în ceea ce privește locurile de muncă și activitățile economice.

În 1997 fostul guvern de centru-dreapta a încercat să rezolve situația din minerit printr-un program de restructurare și disponibilizări masive de personal. Astfel, în mai puțin de doi ani 18 343 de mineri au fost disponibilizați la cerere prin acordarea de salarii compensatorii. 87% dintre ei au fost incluși în primul val de disponibilizări, din toamna lui 1997, fără a exista un program alternativ de protecție sau reconversie profesională, în afara fondurilor puse la dispoziția celor care au ales varianta disponibilizării.

Zona a beneficiat de numeroase programe de sprijin cu finanțări externe – fie de conversie profesională, fie de sprijinire a întreprinzătorilor privați – dar acestea nu au putut schimba situația generală a regiunii, caracterizată în continuare printr-un șomaj ridicat și puține oportunități de afaceri.

A. Șomajul: scade partea vizibilă, crește partea ascunsă

Populația totală a Văii Jiului este 164 000 locuitori (2001). La data de 1.11.2001 erau 10 672 de șomeri înregistrați, în scădere de la o lună la alta datorită faptului că personalele epuizează toate posibilitățile de plată. La începutul lunii noiembrie, 6 039 de persoane au terminat orice formă de plată. Aceștia sunt numai cei care s-au înscris în evidențele Agenției de Ocupare și

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

Formare Profesională în căutarea unui loc de muncă (AJFOP). Cifra reală a celor care nu mai primesc nici un fel de ajutor este cel puțin dublă.

De fapt, acest an este o perioadă foarte dificilă, pentru că au terminat toate formele de ajutoare cei disponibilizați în ultimele valuri masive din 1999. Concret, în primele șapte luni ale acestui an, 5000 de persoane au primit ultimele plăți compensatorii. Cifrele oficiale nu țin cont de munca "la negru" și, în plus, multe din cazurile care erau înregistrate la nivelul Agenției se transferă apoi către primării pentru primirea de ajutoare sociale sub forma alocațiilor de sprijin sau a ajutoarelor de urgență. Cert est că în acest an au beneficiat de alocații de sprijin peste 1 600 de persoane iar de ajutoare de urgență peste 3 600.

Fig. 1. Situația acordării alocațiilor de solidaritate și a ajutoarelor de urgență pentru perioada 1 01 2001 – 15. 07. 2001

Localitatea	Alocații de solidaritate (mii lei)		Ajutoare de urgență (mii lei)	
	Beneficiari	Suma	Beneficiari	Suma
Aninoasa	78	248 333	233	544 500
Lupeni	368	1374768	1072	2580500
Petrla	233	177794	268	738000
Petroșani	367	1490337	594	1658500
Uricani	123	444899	419	979000
Vulcan	340	1202012	1061	2637500

Conform datelor de mai sus, situațiile cele mai complicate se înregistrează la Vulcani și Lupeni, unde numărul celor asistați reprezintă aproape 10% din totalul populației, ceea ce înseamnă un dezastru financiar pe termen lung pentru autoritățile locale. În Petroșani, rata șomajului în luna iulie 2001 era de 43,3%.

Fig. 2. Șomajul la 1 VIII 2001

Localitatea	Număr omerni în evidență la plată	omerni în plată	Beneficiari de ajutor integrare profesională	Beneficiari alocație sprijin	Beneficiar drepturi art. 45 OUG 98/1999	Cereri de locuri de muncă
Petroșani	3135	623	213	938	252	1109
Lupeni	2964	365	190	429	0	1980
Petrla	2077	278	86	409	101	1203
Aninoasa	690	76	5	52	5	552
Vulcan	2312	325	82	425	2	1478
Total	12 178					

Concluzii:

- Deși crearea de locuri de muncă a fost declarată o prioritate pentru zonă, rata șomajului continuă să fie de peste 5 ori mai mare decât media națională.

- Datele care atestă scăderea șomajului nu țin cont de numărul persoanelor care pierd dreptul la orice formă de ajutor de șomaj și, mai ales, renunță să mai caute oficial un loc de muncă. Numărul acestor persoane este între 6 000 și 12 000.

- Șomajul cronic s-a consolidat; singura forma de venituri reprezentând-o ajutoarele sociale din partea primăriilor din zonă; slujbele sezoniere puse la dispoziție de primării sau de firme nu le oferă acestor persoane șansa de a se reînscris pe lista celor care au acces la ajutoarele de șomaj.

Fig. 3. Evoluția populației în Petroșani.

Anul	Nr. locuitori
1992	52 390
1995	53 010
1997	53 662
1998	53 195
2000	50 586

B. Autoritățile locale fac cu greu față problemelor sociale

Municipiul Petroșani, orașul cel mai mare din zonă - care oferă în consecință cele mai multe alternative de dezvoltare la industria minieră - poate fi luat ca reper al situației din zonă, în ceea ce privește evoluțiile sociale și demografice. Celelalte cinci primării din Vale se confruntă în general cu probleme mai grave în ceea ce privește numărul persoanelor

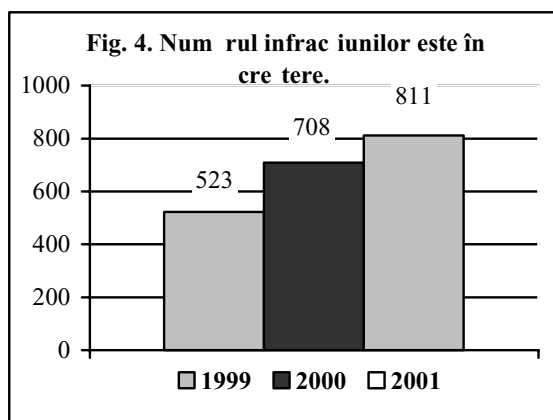
asistate datorită lipsei de alternative pentru dezvoltarea economică.

Se observă că variațiile de populație sunt în limite normale. La un sport natural de 1,80 la mie, scăderea populației în anul 2000 este nesemnificativă. Ipoteza migrării minerilor disponibilizați din Valea Jiului nu se confirmă, cel puțin la Petroșani.

La jumătatea anului 2001, 30% din populația orașului avea ca sursă de venit ajutorul de șomaj, ajutorul social sau cel de solidaritate. Ajutoarele sociale sunt deja o povară foarte mare (2,400 milioane lei) pentru primărie în condițiile în care principalul plătitor de impozite la nivel local, Compania Națională a Huilei, are deja datoriile de peste 40 de miliarde lei (1,3 milioane dolari). Există

temerea justificată că odată cu intrarea în vigoare a Legii venitului minim garantat care ar trebui asigurat de Primărie această instituția ar putea să intre în faliment.

Delincvența: Numărul infracțiunilor cercetate în primele 9 luni din 2001 este mai mare decât perioadele precedente din anii trecuți.

Aproape jumătate din cele 551 de persoane cercetate pentru infracțiunile comise sunt fără ocupație (232).

Creșterea numărului de infracțiuni la Petroșani a determinat detașarea unui grup de gardieni publici și jandarmi detașați de la Deva care să-i suplinească pe cei 120 de polițiști locali.

Concluzii:

- Conform proiectelor finanțate prin programele internaționale, primăriile sunt principalii angajatori și furnizori de servicii din zonă.
- Primăriile pot oferi constant slujbe sezoniere, pe timpul verii mai ales, dar sumele acordate nu sunt semnificativ mai mari decât ajutoarele sociale, ceea ce face să existe o lipsă de interes pentru aceste locuri de muncă.
- Există o creștere îngrijorătoare a fenomenului infracțional și nu există programe de contracarare a acestui fenomen.
- Intrarea în vigoare a legii venitului minim garantat duce la necesitatea creșterii în medie de patru ori (pentru Petroșani) a bugetului asigurărilor sociale, iar primăria nu dispune de resurse pentru completarea acestui fond

C. Reconvertia profesională: formarea unui loc de muncă costă prea mult

Numărul mare al șomerilor din zonă a făcut ca principalele programe care se derulează sau care s-au finalizat deja să vizeze în special crearea de noi locuri de muncă. Reorientare profesională a șomerilor prin organizarea unor cursuri de recalificare în perioada 1997 - 1999 nu au avut efectul scontat. Numărul celor care au efectuat aceste cursuri era pentru acea perioadă de 3% din personalul disponibilizat și 6% din cel angajat încă la CNH. În 1999 s-au înscris la cursuri 522 de persoane. Dintre acestea, 151 erau șomeri (94 au încheiat cursul). Alți 75 de șomeri au fost înscriși la cursurile de recalificare (57 au absolvit) și 27 s-au angajat. În urma a patru din cele șase serii de cursuri derulate la Petroșani, nici unul dintre șomerii care au absolvit cursul nu a reușit să se angajeze conform noii pregătiri. Mai mult, patru cursuri au fost organizate la cererea unor angajatori care apoi și-au încălcat convențiile cu AJOFP Petroșani și nu au mai angajat personal în noile calificări. În ceea ce privește perioada 1997 - 1998, la programele de recalificare s-au înscris 251 de șomeri și au absolvit 171. Dintre aceștia doar 21 au reușit să se angajeze.

Pentru 2000 -2001 situația nu se prezintă mai bine. În noiembrie 2001, 120 de persoane urmaseră cursuri de calificare la Petroșani. 46 au terminat cursuri gratuite făcute la cererea angajatorilor (aceștia se pare că vor fi angajați aproape toți). Alți 200 sunt programați pentru acest an pentru începerea unor cursuri obișnuite, "de întâmpinare a pieței". Rata de angajare pentru aceste cursuri este de 20%, conform evaluărilor AJOFP.

Serviciile de "creare de locuri de muncă în cadrul comunității", finanțate de Banca Mondială și de autorităților locale, au dus la apariția unui număr limitat

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

de job-uri (Vulcan – 126, Lupeni – 190, Petroșani – 210, Petrila – 160, Aninoasa – 129) și acestea numai pe o perioadă limitată.

Per total, programele active de creare a locurilor de muncă au rezultate

Fig. 5. Locuri de muncă create în toamna lui 2001

	Planificat 2001	Aug	Sep	Oct
Petrosani	174	1	54	55
Vulcan	45	0	6	6
Petrila	13	0	5	5
Aninoasa	37	0	20	20
Lupeni	45	0	10	10
Uricani	36	0	0	0

dezamăgitoare, atât ca număr de slujbe create cât și raportat la costurile pentru fiecare loc de muncă nou apărut. Sunt mai multe programe de asistență pentru Valea Jiului: finanțări ale Agenției Regionale de Dezvoltare Vest; facilitățile de care beneficiază regiunea Valea Jiului ca zonă defavorizată; programul “Atenuare a impactului social” al Agenției Naționale pentru Dezvoltare și Implementare a Programelor de Reconstrucție a Zonelor Miniere (ANDIPRZM) care prevede oferirea de micro-

credite, oferirea de spații de afaceri pentru întreprinzători și acordarea de stimulente financiare pentru reconversie profesională. Dar rezultatele semnificative se lasă așteptate (Fig. 5).

Uniunea Europeană a acordat aproximativ 10 milioane de euro pentru reconstrucția economică și socială a zonei. Suma a fost acordată prin două programe:

- MARR Grant Fund, cu 6 milioane Euro pentru Valea Jiului și Gorj pentru infrastructură și măsuri active pe piața muncii. S-au aprobat 34 de proiecte în Valea Jiului, pentru care au fost alocați 2 650 000 Euro. Aceasta a dus la crearea a aproximativ 200 de locuri de muncă permanente. Rezultă un cost exorbitant de 13 000 Euro pentru fiecare loc de muncă. E drept că cea mai mare parte din proiecte au ca obiect lucrări de infrastructură sau reamenajări de mare amploare care vor oferi servicii de utilitate publică, principalii parteneri fiind primăriile din zonă. Totodată numărul de locuri de muncă temporare a fost ridicat.
- „Schema de Credite și Grant-uri pentru IMM-uri” cu un buget de 4 milioane Euro, constă în credite și grant-uri acordate prin intermediul unei bănci selecționate prin licitație. Banca aleasă pentru zona Văii Jiului a fost BCR. Aceasta a aprobat doar 6 proiecte de finanțare (din industrie ușoară, prelucrarea lemnului, servicii, mediu) pentru că specificul proiectului cerea o componentă comunitară iar garanțiile solicitate de bancă au fost dificil de satisfăcut.

Concluzii

- Peste 50% dintre cei care urmează cursurile de pregătire profesională sunt femei. Acestea au și mai mari șanse de angajare, date fiind meseriile pentru care se califică: textiliste, vânzătoare etc. S-ar putea spune că acest cursuri sunt eficiente mai mult pentru soțiile minerilor decât pentru aceștia.
- Nu există încă o evaluare a serviciilor pe termen lung puse la dispoziție prin sistemul de credite reduse, dar după primele reacții se pare că nu toți agenții economici care au făcut angajări pe baza liniilor de creditare vor putea susține aceste locuri de muncă conform intențiilor inițiale, ceea ce va ridica substanțial costul unui loc de muncă format în acest sistem
- Există un cost exagerat pentru formarea locurilor de muncă pe termen lung
- Garanțiile cerute de bănci pentru acordarea de credite avantajoase sunt, conform legilor bancare, greu de satisfăcut pentru investitorii din zonă și de aceea devin aproape inutilizabile

D. Conflictul de muncă: puterea sindicatelor este prea mare

Deși nu există întârzieri în plata salariilor, între conducerea CNH și sindicate există o continuă stare de tensiune. În condițiile schimbărilor de la nivelul conducerii companiei, Liga Sindicatelor Miniere Valea Jiului a încercat să-și mențină poziția puternică. Conducerea CNH reclamă ca principală problemă în abordarea relației cu sindicatele Contractul Colectiv de Muncă semnat în mai anul trecut și care împiedică luarea unor măsuri de natură managerială. Contractul a fost atacat în justiție de grupări care nu recunosc autoritatea Ligii Sindicatelor Miniere ca unic reprezentant al minerilor din zonă. O situație aberantă este cea în care o parte a conducerilor administrative ale minelor sunt membri de sindicat și semnează documente sindicale împotriva conducerii administrative din care fac parte.

Într-adevăr, sunt anumite prevederi în contractul colectiv de muncă ce limitează activitatea de management a conducerii companiei:

Art. 27 - Unitatea, la sesizarea scrisă a sindicatelor se obligă să aplice măsuri disciplinare mergând până la desfacerea contractului individual de muncă celor care denigreză, calomniază, insultă sau lovesc liderii organizațiilor sindicale incluse în LSMVJ.

Art. 67 - Angajarea și încadrarea în muncă a oricărei persoane se face numai cu respectarea dispozițiilor legale în vigoare de către conducătorul unității cu avizul consultativ al sindicatului

Art.79 - (9)Sindicatul va participa prin împuternicirii săi la orice formă de examinare organizată în cadrul unității sau subunității

Art. 84 și 87 prevăd ca vicepreședintele comisiei de concurs pentru ocuparea oricărui post sau calificare (muncitor sau din conducere administrativă) să fie reprezentatul sindicatului

Art. 97 c. - Indiferent de forma de transfer, este necesar avizul sindicatului

Art. 99 (3) - Concedierea nu este posibilă fără avizul prealabil al sindicatului

Art. 203 - în fiecare subunitate, există o comisie mixtă CNH –LSMVJ pentru angajarea salariaților. (Salariații care fac cere de angajare au nevoie în prealabil de avizul sindicatului)

Concluzii:

Actualul contract permite sindicatelor să intervină sau să se opună unor decizii manageriale care nu sunt de competență sindicală

Controlând sistemul de angajări, concedieri și promovări, sindicatele își perpetuează sistemul de recrutare și cel de influențare a deciziilor la toate nivelurile

Nu mai există nici o legătură între LSMVJ și minierii care și-au părăsit serviciul în urma disponibilizărilor colective

Este mai mult decât probabil că în cazul în care conducerea CNH va încerca să scoată o parte din prevederile pe care nu le agreează din contractul colectiv de muncă pe anul 2002, sindicatele să recurgă la grevă.

Recomandări generale:

1. Muncile sezoniere par să fie unica soluție valabilă în regiune. De vreme ce costul unui loc de muncă permanent este exagerat, programele de protecție socială pot miza pe formarea celor temporare. Pentru ca oamenii să fie interesați de acestea, ar trebui ca:

- salariile să crească, astfel încât să nu mai fie comparabile ca valoare cu ajutoarele sociale
- cei care au efectuat o activitate temporară să fie reprimiți în șomaj.

Toate acestea ar duce la degrevarea pe anumite perioade a bugetelor locale de obligațiile legate de plata ajutorului social de care primăriile se vor achita tot mai greu odată intrată în vigoare legea venitului minim garantat.

2. Constituirea unui fond de garantare a creditelor, care să le facă mai accesibile întreprinderilor care nu pot oferi garanțiile severe cerute de băncile comerciale.

3. Reducerea rolului pe care Compania Națională a Huilei îl are în cadrul comunității. CNH nu este numai principalul angajator (și principalul datornic) dar și principala companie și cea mai influentă - informal vorbind – instituție din zonă. Formarea unei alternative instituționale cu sprijinul guvernului (o universitate puternică, nu axată pe inginerie de mină, un centru de afaceri, un complex turistic sau susținerea unei alte investiții majore) este singura cale de anihilarea a impactului negativ pe care îl are concentrarea de putere informală din jurul CNH. De asemenea, acest lucru ar duce la diminuarea treptată a influenței sindicatului în viața socială.

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

4. Este de dorit ca negocierea Contractului colectiv de muncă să înceapă cu mult înaintea datei de 1 aprilie 2002 pentru a se putea avea o marjă de timp mai lungă de negociere cu sindicatele miniere. Ar trebui redusă posibilitatea sindicatului de a interveni în probleme manageriale și capacitatea de a bloca restructurarea și reorganizarea. În cazul în care negocierea contractului colectiv se va face în timp scurt, este aproape cert că sindicatele vor recurge la conflicte de muncă pentru a păstra controlul conferit de actualul contract.

ECONOMIC

1 IANUARIE 2002: EURO ȘI ECONOMIA ROMÂNEASCĂ

de Daniel Dăianu

Am asistat în ultimele luni la un efort extraordinar al guvernelor din UE de a finaliza pregătirile pentru apariția bancnotelor și monezilor Euro. Guvernele și băncile trebuie să fie pregătite pentru operația tehnică de conversie, iar cetățenii trebuie să fie bine informați pentru a se adapta acestei schimbări. Cum va afecta acest eveniment România, ca țară europeană și candidată la aderare? La această întrebare se poate răspunde dintr-o perspectivă îngustă, care se referă la implicațiile introducerii bancnotelor și monezilor Euro. Există însă și un răspuns mai amplu, de mai mare importanță, care abordează problema în direcția convergenței nominale și reale necesare pentru aderare.

1. Înlăturarea unui clișeu

Oricât de redundant ar putea suna pentru unii observatori, merită reamintit că Euro se află în circulație, ca monedă de cont și de tranzacție, de ceva timp!¹⁷ Ceea ce se întâmplă la începutul anului viitor este numai introducerea bancnotelor și monezilor Euro, care vor înlocui monedele naționale în majoritatea zonei UE¹⁸. Iată de ce a discuta despre introducerea Euro, fără a face precizările necesare, este de natură să inducă în eroare într-un mod fundamental. Oricum, guvernele UE și autoritățile monetare sunt preocupate în modul cel mai serios de desfășurarea fără probleme a acestei operațiuni.

¹⁷Data oficială de naștere a Euro a fost 1 ianuarie 1999.

¹⁸Excepție fac Marea Britanie, Danemarca și Suedia.

Există temeri privind falsurile care pot fi folosite de grupările criminale, subminând credibilitatea Euro și provocând îngrijorare la nivelul Băncii Centrale Europene (BCE), ca gardian al stabilității monetare. Însă o muncă asiduă de prevenire a avut loc, reducând sever șansele de materializare a acestei temeri în țările UE. De asemenea, va exista foarte probabil un decalaj de adaptare al firmelor și indivizilor la existența materială a Euro, în pofida unei campanii susținute de informare.

Introducerea bancnotelor și monezilor Euro este menită să transmită un mesaj puternic privind ireversibilitatea Uniunii Monetare, să susțină viitorul monedei unice europene (într-un moment de slăbiciune continuă față de dolarul american) și să-i întărească rolul de monedă internațională de rezervă și de tranzacție.¹⁹ Performanțele Euro în această perioadă depind în principal de evoluția economiei din zona Euro comparativ cu evoluția altor zone semnificative ale economiei mondiale, în mod special comparativ cu evoluția economiei americane. Este cert că următoarea fază a existenței Euro – în contextul negativ al unor semnale îngrijorătoare de încetinire a creșterii în zona Euro – depinde de mai buna coordonare a politicii economice între statele membre UE.

2. Impactul Euro asupra țărilor candidate (cazul României) – privire pe termen lung

Nașterea Euro (crearea zonei Euro) indică tendința aproape irepresibilă de formare a blocurilor comerciale și monetare. Pe fondul volatilității crescânde a piețelor financiare internaționale, acest fenomen este salutat de cei ce apreciază avantajele *zonei monetare optimale*²⁰ – aceasta din urmă fiind privită ca un adăpost. Cât de repede ar trebui acest adăpost monetar să se deschidă pentru alte țări? Altfel spus, pot țările candidate să adere la Uniunea Monetară (UM) simultan cu aderarea la UE? Aceasta nu este o întrebare lipsită de importanță, indiferent dacă integrarea în UE se produce în primul val (în următorii doi ani) sau mai târziu.

Convergența nominală și reală

Întrebarea de mai sus ne conduce la cheștiunea fundamentală a convergenței nominale și reale. Conform accepțiunii existente în UE (criteriile de la Maastricht), convergența nominală se referă la: diferențialul inflației să nu depășească în mod durabil cu mai mult de 1.5% media ratei inflației în trei țări

¹⁹ Este sugestiv în această privință faptul că, în Noiembrie trecut, China a anunțat o creștere a părții din rezervele sale internaționale denuminate în Euro; la acea vreme, faptul respectiv a determinat o ușoară apreciere a Euro față de dolar.

²⁰ Economistul american Robert Mundell a teoretizat acest aspect la începutul anilor 60 ai secolului trecut.

cu cea mai scăzută inflație din zona Euro²¹; diferențialul dobânzii pe termen lung să nu depășească cu mai mult de 2% media celor trei țări menționate; deficitul bugetar anual să nu depășească în mod durabil 3% din PIB și datoria publică să nu depășească 60% din PIB; cursul de schimb să nu varieze în afara bandei de fluctuație stabilită prin Mecanismul Ratei de Schimb (ERM) timp de doi ani înainte de aderare²². Convergența reală se referă la reducerea decalajului în venitul pe locuitor, care este condiționată de câștiguri importante de productivitate și de convergența prețurilor relative. Fig. 1 prezintă unele date privind convergența nominală și reală.

Unii pot argumenta că fixarea mai rapidă de Euro (printr-un Consiliu Monetar cu Euro ca monedă de referință²³, sau Euro-izare chiar înainte de aderarea la UE) ar sprijini accelerarea reformelor structurale și a procesului de convergență²⁴. Pe de altă parte, grăbirea unei raportări stabile la Euro nu este lipsită de riscuri și costuri; aceste riscuri provin din persistența probabilă a unui diferențial semnificativ al inflației (în parte cauzat de efectul *Balassa-Samuelsson*) și, ca urmare, din pierderea previzibilă de competitivitate externă în timp. Totodată, nu trebuie subestimată restrângerea (dispariția) instrumentelor de politică monetară și valutară folosite la ajustarea balanței de plăți. În plus, ar putea să apară supraîndatorarea externă și, în consecință, o severă criză a balanței de plăți, ceea ce ar anihila încrederea într-o politică de strângere rapidă a legăturilor cu Euro.

Pentru o economie mică, deschisă, în care prețurile se stabilesc pe piața internațională, acest efect implică o rată a inflației mai mare decât în țara de referință (zona Euro); aceasta s-ar produce deoarece creșterile de productivitate nu s-ar reflecta în scăderea prețurilor interne. Diferențialul inflației (raportat la zona Euro) va intra în contradicție cu criteriul convergenței nominale care se referă la inflație. O serie de calcule ne arată că un diferențial al inflației între 1.5% - 2.5% pe an va persista pentru o perioadă substanțială de timp²⁵. Opțiunile de politică se rezumă la: fie țara candidată găsește o soluție de reducere a inflației în concordanță cu criteriul convergenței nominale, ceea ce se poate dovedi costisitor din punctul de vedere al producției; sau trebuie intervenit asupra criteriului în sine, ceea ce nu va fi posibil decât dacă UE adoptă o decizie politică în acest sens.

²¹ Unde rata anuală a inflației se situează de ani buni la 1.5%-2%.

²² Aceste criterii sunt suplimentate de alte exigențe decurgând din Art. 121 al Acordului UE: integrarea piețelor, situația balanței contului curent, situația de pe piața muncii, etc.

²³ Consiliul Monetar fixează valoarea monedei naționale raportate la o monedă de rezervă, iar raza de acțiune a politicii monetare devine nulă; dinamica ofertei monetare depinde numai de intrările și ieșirile de rezerve internaționale ale băncii centrale.

²⁴ Cu câțiva ani în urmă, o dezbatere intensă a avut loc cu privire la oportunitatea unui Consiliu Monetar în România. Dezbaterea a fost determinată de aparenta neputință de a reduce inflația ridicată.

²⁵ T. Broeck and T.Slock (IMF Working Paper, no.56/2001; UN/ECE, Economic Survey of Europe, 2001 (capitolul 6); F.Coricelli and M. Jazbec, CEPR Discussion Paper no.2689, 2001 (vezi și *Bundesbank Monthly Report*, October, 2001, pp. 25)

Mai mult, o raportare prea rapidă la Euro ar putea să afecteze procesul de ajungere din urmă din cauza compromisului dintre creștere economică și inflație. O încercare de reducere a inflației la nivelul de referință din zona Euro poate impieta semnificativ asupra creșterii. Iar fără o rată de creștere considerabil mai mare decât în zona Euro, convergența reală va rămâne un obiectiv îndepărtat, diminuându-se perspectivele unei aderări timpurii la UE.

Dilema de politică economică evidențiată nu pare foarte urgentă pentru România, care are încă un drum lung de parcurs în controlarea inflației. Pe de altă parte, această dilemă nu este lipsită de semnificație în măsura în care luăm în considerare: a) ritmul dezinflației (graduală sau abruptă); și b) oportunitatea grăbirii unei raportări mai strânse la Euro, ca modalitate de accelerare a reformelor structurale și a convergenței.

Începând din 2000, România a adoptat o politică de dezinflație graduală, motivată de existența unor așteptări inflaționiste puternice și de costurile anticipate asociate reducerii drastice a lichidității interne – inclusiv de tensiunile pe care o dezinflație rapidă le-ar induce în sistemul bancar. Politica opusă, care implică o raportare rapidă la Euro ca mijloc de accelerare a reformelor structurale, este considerată contraproductivă (prea costisitoare), urmând să provoace, în cele din urmă, eșecul politicii dezinflaționiste (de stabilizare) și să perpetueze ciclurile de tip avânt-prăbușire înregistrate în ultimul deceniu. Un astfel de raționament este în bună măsură echilibrat și realist.

Către un Leu “greu”?

Deduțiile anterioare ne pot ajuta să selectăm argumente în favoarea și împotriva acțiunii de tăiere a câtorva zerouri (patru) din cursul de schimb al Leului raportat la dolar sau la Euro – practic, crearea Leului “greu”. Băncile comerciale românești se plâng de faptul că slăbiciunea nominală a Leului le afectează tranzacțiile și calculele, și solicită o trecere rapidă la Leul “greu”.²⁶ Există și opinia contrară, împărtășită de oficialii BNR, care ar prefera să mențină un Leu “ușor” pentru încă o perioadă.²⁷ Argumentarea acestei perspective poate fi făcută pe câteva direcții de gândire. Un astfel de curent de gândire consideră că, din moment ce dezinflația este graduală, este mai bine să se aștepte doi ani (când inflația va ajunge aproape de un nivel cu o singură cifră) pentru a se efectua această operațiune. Un alt curent de gândire, care nu este explicit, dar “plutește în aer”, presupune succesul programului dezinflaționist până în 2005 și sugerează posibilitatea legării rapide de Euro la acea dată. O prezumție implicită pare a fi că România va fi pregătită de aderare la acea dată. Mai multe “baloane de încercare” au fost lansate recent

²⁶ Vezi *Ziarul financiar* și *Adevărul*, 21 noiembrie, 2001

²⁷ Trebuie spus că dacă decizia de trecere la Leul “greu” ar fi luată astăzi, pregătirile tehnice și implementarea efectivă ar necesita cel puțin un an.

în acest sens²⁸. Dacă această interpretare a intențiilor BNR este corectă, apariția Leului “greu” ar deveni o operațiune inutilă.

Să recapitulăm. România trebuie să fie mai convingătoare în materie de reforme structurale, și accelerarea acestora ar fi mai mult decât binevenită. Ar fi însă destul de riscant să se folosească Euro drept ancoră a economiei românești, printr-o raportare fixă la acesta prea curând, adică anterior aderării la UE. Esența politicii de dezinflație graduale ne indică aceeași direcție. Iar coeficienții scăzuți de corelare²⁹ (ca indicatori ai convergenței reale) evidențiază costurile asociate renunțării la suveranitatea monetară într-un moment în care instrumentele de ajustare sunt încă foarte necesare. Desigur, se poate specula privind beneficiile mobilității forței de muncă peste granițele UE³⁰ (ca mecanism de ajustare) și transferurile fiscale de la Bruxelles ca factor de relaxare a condițiilor monetare înăsprite, dar acestea sunt scenarii mai degrabă nerealiste. Crizele financiare din țări care au recurs la fixarea cursului (Argentina, de exemplu) ar trebui să ofere încă un avertisment în această direcție. În sfârșit, dar nu în cele din urmă, BCE poate fi destul de rezervată în acceptarea Euro-izării, când aceasta este percepută ca dând naștere unor potențiale obligații financiare pentru UE. În concluzie, BNR ar fi bine sfătuită să acorde mai multă atenție opiniei băncilor comerciale și să aibe în vedere opțiunea pentru un Leu “greu” în următorii doi ani.

3. Preocupări mai pământene pentru Banca Națională – privire pe termen scurt

BNR are responsabilități directe și indirecte legate de introducerea tehnică fără probleme a bancnotelor și monezilor Euro.

Preocuparea directă a BNR și responsabilitatea sa se referă la controlul lichidității și la condițiile de pe piața valutară. Referitor la controlul lichidității, un aspect important este prevenirea circulației falsurilor. Acest risc poate fi mai mare într-o țară candidată (România) în care multe operațiuni se desfășoară în numerar³¹, și în măsura în care autoritățile publice (monetare) sunt mai puțin specializate în rezolvarea unor cazuri de încălcare a legii. Un alt

²⁸ S-a relatat că, la un seminar recent despre bancnotele și monezile Euro, oficialii BNR s-ar fi întrebat retoric dacă o trecere rapidă la adoptarea Euro, de presupus la momentul în care inflația va fi la nivelul unei singure cifre (până în 2005), nu ar face redundantă operațiunea de introducere a Leului “greu” (*Adevărul*, 21 noiembrie, 2001).

²⁹ Acești coeficienți se referă la dinamica producției industriale, rata șomajului, etc.

³⁰ Exportul de forță de muncă din România și transferurile private curente ample care acoperă o parte a deficitului comercial. În ultimii ani transferurile private s-au situat în jurul a 1 miliard USD.

³¹ Înclinația populației de a folosi numerar în loc de conturi bancare este legată de mărimea economiei subterane și de lipsa de încredere în instituțiile bancare (financiare, în general). Ponderea tranzacțiilor în numerar în totalul tranzacțiilor este de aproximativ 12% în România, comparativ cu 5% în Vestul Europei și 3% în SUA (conform Guvernatorului BNR, *Ziarul Financiar*, 5 noiembrie 2001)

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

aspect privește posibila modificare în compoziția masei monetare în circulație, dacă indivizii devin circumspecți asupra deținerii de Euro. Această teamă poate fi depășită în regiunile țării în care marca germană este preferată ca monedă paralelă de tranzacție și economisire, dar, pe ansamblu, o anumită presiune ar putea să apară pe termen scurt pe piața valutară. Asemenea presiune ar proveni din înclinația unor persoane de a crește deținerile în dolari, comparativ cu compoziția curentă a portofoliului lor de numerar. Conform unor estimări, monede ale țărilor UE reprezentând echivalentul a 500 milioane dolari vor apărea la casierile băncilor pentru conversie.³² Din această sumă, cu cât va fi mai mare ponderea conversiilor în dolari, cu atât va fi mai puternică presiunea de depreciere a Euro pe piața valutară locală. Este adevărat că distribuția operațiunilor de conversie depinde mult de termenul legal în care această conversie poate fi efectuată.

Fig. 1. Indicatori economici pentru țările candidate la UE, 2000

	Venitul/ locuitor, la paritatea puterii de cump rare, % din media UE	Cre tere a real PIB, %	Bugetul public, % PIB	Indicele pre urilor produc iei industriale	Deficitul contului curent
Bulgaria	24	5.8	-1.0	10.4	-5.8
Estonia	38	6.9	-0.7	4	-6.4
Letonia	29	6.6	-3.0	2.6	-6.8
Lituania	29	3.3	-3.3	1.0	-6.0
Malta	53	5.0	-7.1	2.4	-14.5
Polonia	39	4	-3	10.1	-6.3
România	27	1.6	-3.7	45.7	-3.9
Slovacia	48	2.2	-3.5	12	-3.7
Slovenia	71	4.6	-1.3	8.9	-3.2
Republica Ceh	66	2.9	-4.9	4	-4.6
Ungaria	52	5.2	-3.3	8.2	-3.6
Cipru	82	4.8	-2.7	4.1	-5.0
Cei 12	44	4.1	-3.2	12.9	-5.3
UE-15	100	3.3	1.2	2.1	-0

Sursa: Bundesbank, Monthly Report, October, p.21

De importanță critică pentru politica valutară este moneda de referință aleasă de BNR. Pentru o perioadă îndelungată, dolarul a fost regele indiscutabil. Situația s-a schimbat considerabil datorită creșterii ponderii UE în comerțul exterior al României (Fig. 2). Acest comerț, care s-a aflat mereu în creștere, reprezentând în prezent peste 60% din exporturile și importurile României, reprezintă un argument în favoarea raportării Leului la Euro. BNR pare constrânsă să alcătuiască un coș valutar format din dolar și Euro, care poate oferi o soluție temporară pentru trecerea la Euro ca monedă de referință în politica valutară; deși destul de dificilă din punct de vedere operațional, o

³² Conform băncilor comerciale (vezi *Ziarul Financiar*, 5 noiembrie 2001)

asemenea mișcare pare rezonabilă, răspunzând îngrijorărilor exportatorilor și importatorilor români în această direcție. Pe de o parte, de vreme ce comerțul României cu UE este relativ simetric, impactul renunțării parțiale la dolar este atenuat. Pe de altă parte, compoziția datoriei externe – preponderent denominată în dolari – constituie un argument împotriva trecerii rapide la Euro ca monedă de referință.

Fig. 2. Distribuția geografică a exporturilor și importurilor (1999, 2000)

	Structura (%)			
	1999		2000	
	Export	Import	Export	Import
UE-15, din care:	65.5	60.3	63.8	56.5
Italia	32.5	32.5	35.0	33.1
Germania	27.1	28.4	24.6	26.0
Franța	9.5	11.1	10.9	10.8
Marea Britanie	7.4	7.0	8.2	7.2
Olanda	5.9	3.7	5.0	3.8
Grecia	3.9	3.2	4.9	5.0

SCHIMBAREA ORIENTĂRII: SUBVENȚII LA INPUTURI VS SUBVENȚII PE PRODUS ÎN AGRICULTURĂ

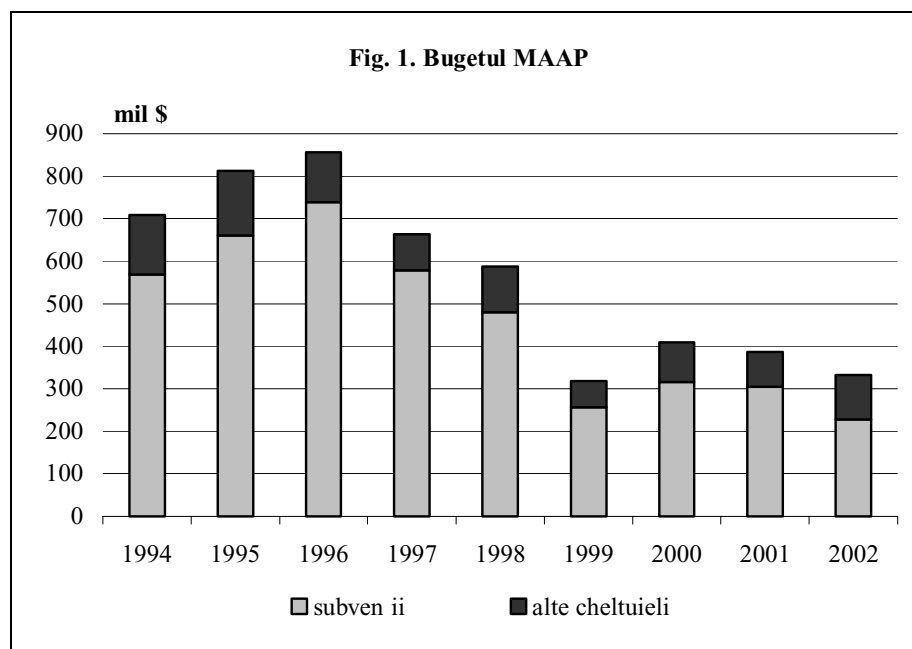
Bugetul Ministerului Agriculturii, Alimentației și Pădurilor pe anul 2002 reflectă cea mai amestecată situație din ultimii șapte ani în ce privește sprijinul statului pentru agricultură. Fiecare măsură luată cu intenții pozitive are reversul amplificării riscurilor de a eșua în clientelism.

Fig. 1 pune în evidență o primă constatare, pozitivă: continuarea alocărilor descrescătoare de la buget începute în 1997, o dată cu renunțarea la controlul prețurilor / adaosurilor pe principalele filiere agro-alimentare (grâu, lapte, carne de porc, pasăre, etc). Acest declin, în principal al subvențiilor, era necesar ținând cont de lipsa de transparență și eficiența scăzută a măsurilor din ultimii ani. Totodată, această reducere a sumelor distribuite de minister va înăspri lupta pentru accesarea la ele. Mecanismele de alocare încă nu sînt cunoscute în detaliu, dar e puțin probabil ca ele să nu țină cont de interesele celor mai puternici producători, în dauna celor mai mici.

Este încurajatoare partea mai mare decât în toți anii trecuți (peste 30%) alocat altor cheltuieli decât subvențiile, dar nu e sigur că ea se va concretiza într-o ofertă mai bună de bunuri publice (gen cercetare, extensie, informare de piață). La urma urmei, banii ar putea fi folosiți la perpetuarea

unei administrații numeroase care să gestioneze intervențiile statului și la includerea în bugetul ministerului a unor sume necesare pentru plata unor împrumuturi externe de la începutul anilor '90.

Un alt aspect pozitiv poate fi încercarea MAAP de a introduce unele mecanisme folosite pentru subvenționarea agriculturii în țările Uniunii Europene. Partea proastă este că acele intervenții scumpe, suportate de bugetul generos alocat agriculturii comunitare, nu pot fi aplicate în România fără riscul transformării lor în măsuri discriminatorii și netransparente. Este meritorie încercarea de a acorda cele mai multe subvenții direct la producător, dar mecanismul avut în vedere nu poate asigura corectitudinea alocărilor și nici încadrarea în sumele prevăzute de buget.

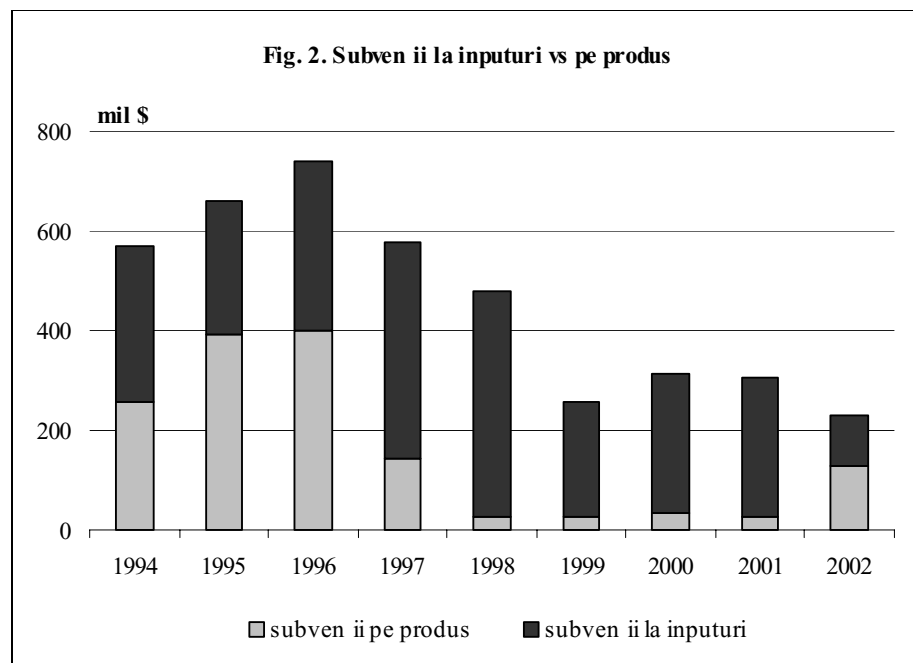
Caracteristicile unor subvenții eficiente, destul de rar întâlnite în agricultura României, sînt următoarele:

- dimensiuni rezonabile
- perioadă limitată
- bună direcționare
- alocare echitabilă, evitându-se distorsionarea pieței produselor agricole

Ceea ce s-a practicat până acum în România a fost o combinație de subvenții pentru inputuri (de exemplu: cupoanele agricole, subvențiile pentru sămânță certificată, subvențiile pentru irigații) și pentru produsele agricole (de

exemplu: primele la lapte, primele la export). Fiecare dintre ele poate folosi un mecanism de alocare directă, subvențiile fiind atribuite producătorilor agricoli (ca în cazul cupoanelor sau primelor la lapte) sau indirectă, subvențiile fiind plătite intermediarilor (ca în cazul primelor la export sau subvențiilor pentru semințe).

Subvențiile acordate direct sînt preferabile atunci cînd grupul-țintă de beneficiari poate fi ușor identificat, iar corectitudinea alocării poate fi asigurată cu costuri mici. Schema de cupoane din 1997 este un exemplu de subvenție directă, pentru inputuri, care a evitat distorsionarea piețelor agricole. Micile modificări anuale care au urmat au remodelat-o însă conform cu reflexele administrației neglijente și corupte care o derula. Programul din anul 2001, ”milionul pentru hectarul lucrat”, s-a îndepărtat aproape complet de obiectivele inițiale (redirecționarea subvențiilor dinspre fermele de stat, dezvoltarea piețelor inputurilor agricole, creșterea producției micilor ferme). Renunțarea la acest mecanism în 2002 nu va produce schimbări semnificative la nivelul fermei - cu excepția unei reduceri a veniturilor echivalente azi mai degrabă cu asistența socială.

Pentru o evaluare globală a diverselor intervenții am separat subvențiile la inputuri de cele pentru produsele agricole. Fig. 2 arată o tendință de revenire la modelul anilor '94-'96, la dimensiuni mult reduse însă. Revenirea nu este completă și nici nu ar fi putut fi, ținînd cont de falimentul recunoscut public al acelor politici agricole și de reformă care a avut loc în perioada 1997-2000, incluzînd privatizarea unităților agroalimentare și liberalizarea prețurilor produselor agricole. Controlul statului asupra filierelor agro-alimentare nu mai poate fi același, dar alocarea discreționară din acele timpuri poate fi reprodusă

ușor de actualele structuri. În condițiile subvențiilor limitate, va crește riscul apariției unor mecanisme clientelare de alocare a acestora. Marii producători, favorizați și de Ordonanța de Urgență privind exploatarea agricolă (nr.108/2001), vor folosi influența asupra administrației pentru a primi cu prioritate subvențiile promise de guvern.

Notă: Pentru comparabilitate, în ambele grafice toate sumele au fost transformate din lei în \$. Pentru anii 1994-2000 sumele efectiv cheltuite au fost transformate folosind rata medie de schimb lei/dolar. Pentru 2001 sumele sînt cele de la ultima rectificare, iar rata de schimb una aproximativă (28000lei/\$). Pentru 2002 sumele sînt cele din bugetul aprobat, iar rata de schimb luată în calcul 35000 lei/\$.

PROGRAMUL SAPARD: OPTIMISM PREA MULT, PROBLEME SUFICIENTE

Programul SAPARD de preaderare pentru agricultură și dezvoltare rurală nu s-a bucurat încă de la început de atenția cuvenită. Întârzierile acumulate atunci continuă să afecteze buna desfășurare a programului chiar dacă există unele încercări de recuperare a decalajului. Programul SAPARD este instrumentul financiar care, are ca obiective prioritare, facilitarea implementării acquis-ului comunitar pentru sectorul agricol și zonele rurale, conform principiilor Politicii Agricole Comune.

Obsevații:

- Dezvoltarea întârziată a programului SAPARD reflectă interesul redus pe care toate guvernele – inclusiv cel prezent - l-au avut pentru problema agriculturii. În consecință, ultimul raport de preaderare al Comisiei Europene menționează: "...limited progressing meeting the Accession Partnership priorities in the agricultural sector"

- Autoritățile române sunt foarte optimiste și cred că fondurile din 2000, returnate spre 2001 cu condiția folosirii lor până la sfârșitul anului 2002, nu sunt fonduri pierdute. Nu țin însă cont de faptul că în 2002, în primul an de funcționare a agenției, instituția va trebui să gestioneze un fond dublu de bani (150 + 150 milioane euro) în condițiile în care procedurile de lucru nu sunt rodite, funcționarii la început, iar ofertele pentru proiecte limitate la trei domenii și aproape deloc popularizate.

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

Pentru ca Agenția SAPARD să devină operațională și să deruleze fondurile Programului SAPARD, aceasta trebuie să fie acreditată la nivel național, după care urmează acreditarea finală a Comisiei Europene și emiterea Deciziei CE privind conferirea managementului asistenței descentralizate SAPARD.

De la începutul anului s-a reușit recuperarea a o parte din întârzierile existente care au dus la decalarea fondurilor de țară pentru 2000. Principalii pași făcuți au fost următorii: Parlamentul României a promulgat legile de ratificare a Acordului de Finanțare Multianual (Legea nr.316/2001) și a Acordului de Finanțare Anual (Legea nr.317/2001), pentru Programul SAPARD; constituirea Autorității de Management pentru Programul SAPARD în cadrul Ministerului Integrării Europene; s-a constituit Comitetul de Monitorizare pentru Programul SAPARD – Decizia nr. 271/2001 a prim-ministrului (pentru coordonarea eficientă a derulării programului); s-a stabilit abilitatea de control a Curții de Conturi (una din problemele menționate în Raportul de peraderare la UE 2001). A fost promovată H.G. nr. 859/2001 privind utilizarea Fondului Național pentru Programul SAPARD și constituirea Comitetului de Acreditare Națională SAPARD; s-a definitivat structura organizatorică națională și locală a Agenției SAPARD la nivel central și teritorial – Birouri regionale (organigramă, ROF, norme metodologice de funcționare, fișe de post);

În scopul accelerării procesului de acreditare și a preluării cât mai rapide a gestiunii Programului SAPARD, au fost identificate și stabilite 3 măsuri prioritare de intervenție: îmbunătățirea prelucrării și marketingului produselor agricole și piscicole; dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii rurale asistența tehnică

În consecință, Fondului Național a primit favorabil cererea oficială de acreditare națională a Agenției, însoțită de Raportul Auditului Intern al Agenției SAPARD (care include Planul de control și Raportul de autoevaluare) și de documentația sistemelor Agenției.

Întârzierile care nu au fost recuperate sunt:

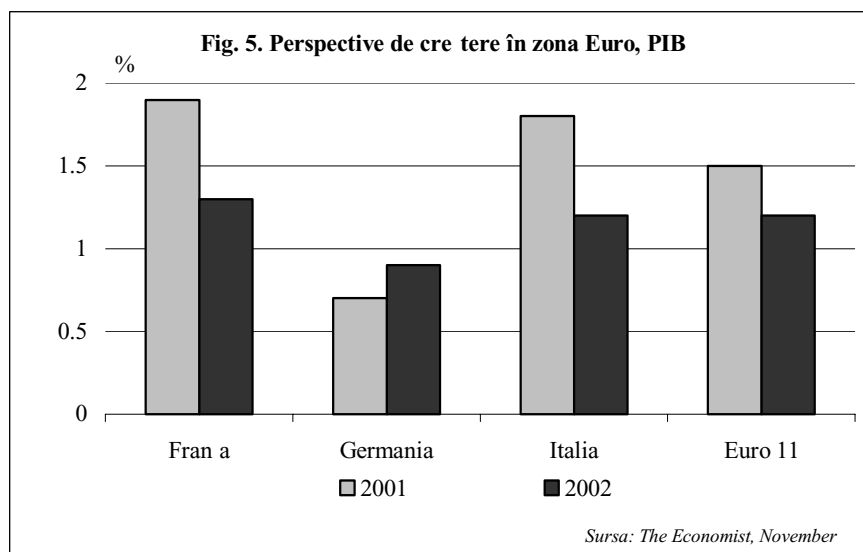
1. Obținerea avizelor asupra raportului preliminar de audit de la Comisia Europeană și efectuarea acțiunilor corective (la data întocmirii acestui raport erau așteptat acest aviz).
2. Înființarea centrelor de informare și în localitățile unde începe activitatea Birourile Regionale pentru Implementarea Programului SAPARD. Campania de promovare este extrem de importantă de vreme ce se așteaptă depunerea unor proiecte care se pot utiliza o tranșă dublă de fonduri disponibile.
3. Definitivarea manualelor de implementare a procedurilor de lucru și a procedurilor de aplicare pentru fondurile disponibile
4. Există încă o pregătire insuficientă a personalului atât la nivel central cât și local. Acest lucru este cu atât mai grav cu cât în

primul an de activitate agen ia va trebui s administreze dou tran e de fonduri, concomitent.

TREND: MEDIUL ECONOMIC INTERNAȚIONAL

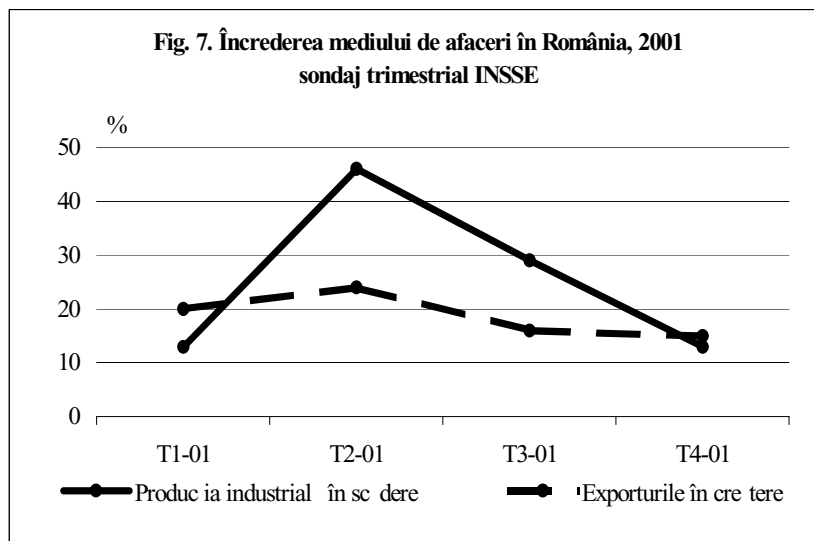
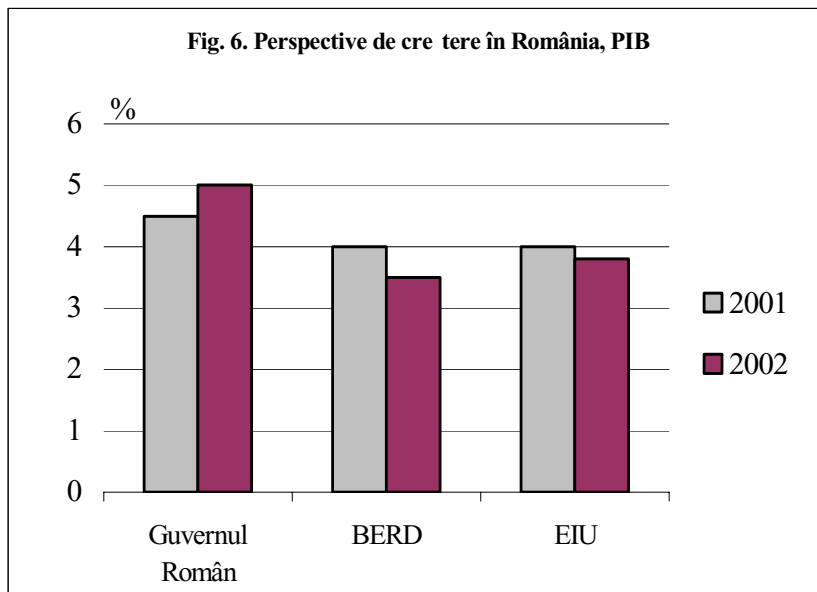
Pe măsură ce în Europa de Vest încetinirea economiilor devine tot mai evidentă, România nu va putea rămâne izolată de aceste tendințe. Germania, principalul nostru partener comercial, practic s-a oprit din creștere. Pe total UE, probabil că situația se va agrava încă și mai mult în 2002 înainte de a se redresa (Fig. 5). În acest context, prognozele optimiste ale guvernului român de la începutul acestui an, confirmate în mod spectaculos până la această dată, sunt serios amenințate de ultimele date provenind de la diverse instituții internaționale (Fig. 6).

E drept, aceste prognoze sunt departe de a fi infailibile, chiar atunci când vin din partea unor organizații perfect onorabile. La începutul acestui an, de exemplu, majoritatea agențiilor internaționale considerau că economia românească va crește cu o rată situată între 1.5 și 2%; după cum s-a văzut, cifra reală va fi cel puțin dublă. Acest lucru s-a datorat volatilității extreme a mediului intern, care poate oferi oricând surprize, bune sau rele, și dependenței destul de mari a economiei românești de producția agricolă care, fiind obținută cu tehnici mai curând 'naturale', fluctuează mult în funcție de condițiile climaterice ale anului respectiv. În plus, toată Europa Centrală și de Est (ECE) s-a dovedit destul de rezistentă în fața crizei economice globale din 2001: cu excepția Poloniei, celelalte țări din zonă au continuat să crească viguros în mijlocul pesimismului general.

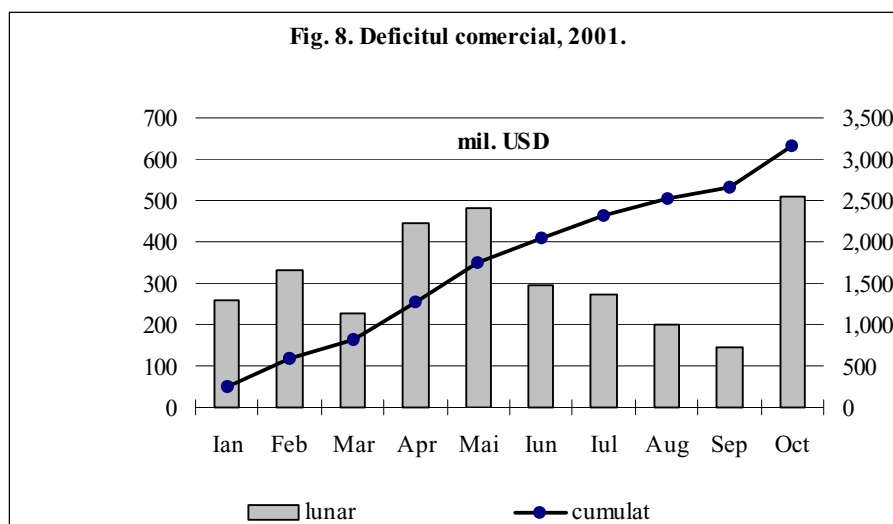

Totuși, o ușoară reducere a activității economice este de așteptat și în ECE. Evaluarea mediului de afaceri realizată de Institutul Național de Statistică (INSSE) arată că încrederea oamenilor de afaceri români în creșterea

industrială a scăzut în ultimul trimestru al anului (Fig. 7). Acesta ar putea fi doar obișnuitul efect sezonier - de regulă activitatea scade în timpul lunilor de iarnă, în special în construcții, un sector deosebit de dinamic în ultimii ani în România - dar poate de asemenea să semnaleze o încetinire reală. Vestea bună este că sondajul arată că așteptările sunt stabile în industria prelucrătoare și comerțul cu amănuntul.

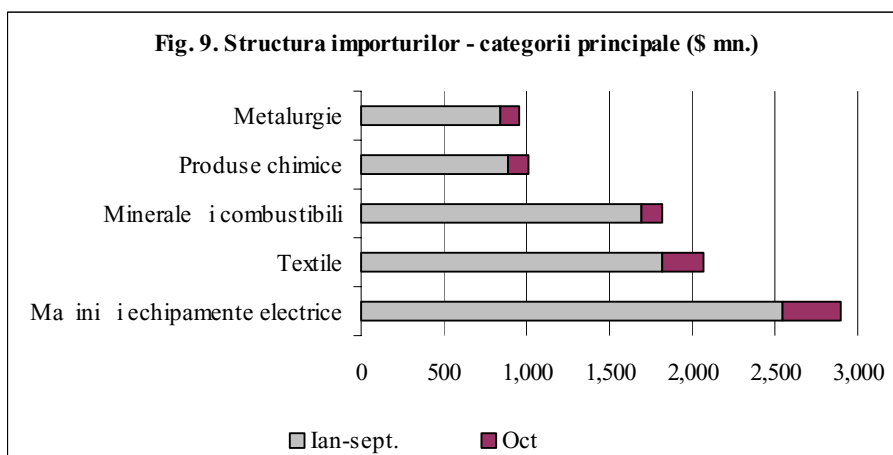

DEFICITUL COMERCIAL: DIN NOU ÎN CREȘTERE

În octombrie, deficitul comercial al României a explodat, amenințând parametrii macroeconomici conveniți cu FMI (Fig. 8). Urcând la 500 mil USD, deficitul este de peste trei ori mai mare decât în septembrie. Unii analiști sunt de părere că accelerarea importurilor (28% creștere față de luna precedentă) se datorează completării stocurilor de combustibil în sectorul energetic. Datele din Fig. 9 nu par totuși să susțină acest lucru: se pare că importurile au crescut proporțional la toate categoriile de bunuri. Ca atare, fenomenul pare să se datoreze tradiționalului efect sezonier: pe măsură ce anul se apropie de sfârșit crește cererea internă de bunuri de consum, bunuri de folosință îndelungată și chiar bunuri de capital. Tendința trebuie să preocupe guvernul român, deoarece e probabil să continue în noiembrie și decembrie. Dacă se întâmplă așa ceva, deficitul comercial cumulativ pe tot anul 2001 poate ajunge la 4 miliarde USD.

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

Acest raport, ca și numerele anterioare pot fi găsite pe internet, în limba engleză, pe site-ul PNUD

<http://www.undp.ro/>

Acest raport, ca și alte publicații SAR sunt disponibile (atât în română cât și în engleză)

la site-ul SAR,

<http://sar.euroweb.ro>

Puteți solicita aceste materiale în format electronic sau pe suport de hârtie la

sar@starnets.ro

Dacă în raport nu se face o altă mențiune, articolele din acest raport au fost scrise de către membrii echipei SAR. Echipa redacțională este formată din Alina Mungiu-Pippidi (Editor, Coordonator de proiect), Sorin Ioni (Expert în economie și politici publice), Lucian Luca (Expert în politica agricolă și economie) Bogdan Chirioiu (Expert în politici publice), Dan Suciu (Expert în politici publice), Victor Petrescu (Editor, politic internațional), Victor Platon (Expert în economie), Cristian Ghinea și Victoria Timofte (Asistenți cercetare). Editorialul din secțiunea economică a fost scris de Daniel Dăianu și cel din secțiunea Regională de Alina Mungiu Pippidi

Sondajele de opinie publică sunt concepute și analizate de Alina Mungiu Pippidi și sunt executate de CURS – Centrul de Sociologie Urbană, condus de Dorel Abraham